

*Empowered lives.
Resilient nations.*

PROJECT TITLE: 00110592 “Macedonia’s Fourth National Communication and Third Biennial Update Report on Climate Change under the UNFCCC”

**КРИТЕРИУМИ ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ПРОГРАМИ / ПРОЕКТИ /
АКТИВНОСТИ ПОВРЗАНИ СО КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ И
НАЈСООДВЕТНА МЕТОДОЛОГИЈА ЗА РЕДОВНО СОБИРАЊЕ НА
ПОДАТОЦИ И ИНФОРМАЦИИ ЗА НАЦИОНАЛНИ / ЛОКАЛНИ
РЕСУРСИ НАМЕНЕТИ ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ**

Скопје, Октомври 2019 година

СОДРЖИНА

АКРОНИМИ	3
Вовед	4
ДЕЛ I: Следење на јавните климатски финансии	5
1. Генералниот контекст на ефективно следење на климатските финансии	5
2. Дефиниција и опфат на климатските финансии	6
3. Целта на следењето на јавните климатски финансии	7
4. Анализа на климатските јавни расходи	8
4.1 Критериуми за утврдување на програми / проекти / активности поврзани со климатските промени	9
4.1.1 <i>OECD-КПР Рио Климатски Маркери</i>	9
4.1.2 <i>Заеднички пристап за следење на климатските финансии на Мултилатерални развојни банки и Меѓународниот клуб за финансии за развој (IDFC)</i>	14
4.2. Класификација на климатските јавните расходи	17
4.2.1 <i>Водич за собирање податоци</i>	17
4.2.2 <i>КЈРИП типологија за класификација на податоци (стандардизирана UNDP/WB типологија)</i>	18
4.2.3 <i>Типологија на целите на националната политика</i>	20
4.3 Пондерирање на климатската значајност	21
4.3.1 <i>Пристап 1 - Индекс на релевантност на климатски промени: индексирање на КЈРИП или индексирање на OECD КПР Рио Маркерите</i>	23
4.3.1.1 <i>Индексирање на OECD КПР Рио Маркерите</i>	23
4.3.1.2 <i>Индекс на климатска значајност на КЈРИП</i>	24
4.3.2 <i>Пристап 2 – Показателот Трошоци – Користи на КЈРИП</i>	24
ДЕЛ II: Најсоодветна методологија за редовно собирање на податоци и информации за национални / локални ресурси наменети за климатски промени	27
5. Климатско Буџетско Означување (КБО) како алатка на Владата за следење на климатските финансии во нивните буџети	27
5.1 Генералниот контекст на Климатското Буџетско Означување (КБО)	27
5.2 Користи од воведување на Климатско Буџетско Означување	28
5.3 КБО како начин за вклучувањето на климатските промени во јавниот финансиски менаџмент	29
6. Воспоставување на национален систем за Климатско Буџетско Означување	30
6.1 Фаза I: Идентификување на целта и воспоставување на КБО	31
Чекор 1. Дефинирање на клучните цели и засегнатите страни КБО	31
Чекор 2. Идентификување како КБО може да помогне во постигнувањето на националните цели на климатските промени	32

Чекор 3. Идентификување на параметрите поставени од постојниот систем на ЈФМ	32
6.2 Фаза II: Определување на техничкиот дизајн.....	32
Чекор 4. Дефинирање ги и класифицирање на релевантните климатски расходи	33
Чекор 5. Дефинирање на методологијата за пондерирање на означените климатски расходи	33
Чекор 6. Определување како ќе се идентификува расходот за климатските промени во националниот системот на ЈФМ.....	33
6.3 Фаза III: Определување на дизајнот за имплементација.....	34
Чекор 7. Утврдување на целокупниот модалитет на системот за КБО	34
Чекор 8. Дизајнирање на процедурата за означување	34
Чекор 9. Утврдување на форматот за известување за КБО	34
Чекор 10. Доделување на улоги и одговорности за развој и спроведувањето на КБО	34
7. Препораки за понатамошни активности	35
ANNEX I. Индекс на климатска значајност на КЈРИП	39

АКРОНИМИ

GHG	Стакленички гасови
ДАИ	Двегодишен Ажуриран Извештај
ЕЛС	Единица за Локална Самоуправа
ИИСФМ	Интегриран Информациски Систем за Финансиски Менаџмент
ИСФМ	Информациски Систем за Финансиски Менаџмент
ЈФМ	Јавен Финансиски Менаџмент
КБО	Климатско Буџетско Означување
КЈРБП	Климатски Јавни Расходи и Буџетски Преглед
КЈРИП	Климатски Јавни Расходи и Институционален Преглед
КПР	Комитет за Помош за Развој
МЕ	Мониторинг и Евалуација
МЖСПП	Министерство за Животна Средина и Просторно Планирање
МИВ	Мониторинг, Известување и Верификација
МРБ	Мултилатерални Развојни Банки
МФ	Министерство за Финансии
НОП	Национално Определени Придонеси
НОТ	Национално Овластено Тело
НПА	Национален План за Адаптација
НПАП	Национални Програми за Акција за Прилагодување
ОЕСД	Организација за Економска Соработка и Развој
ОПР	Официјалната помош за развој
РЕФА	Јавни Расходи и Финансиска Одговорност
РМН	Регулатива за механизам за набудување на ЕУ
РФКП	Рамка за Финансирање на Климатските Промени
СИД	Системот за Известување на Доверители
СП	Сметковен План
ТПКП	Тело за Политика за Климатски Промени
UNDP	Програма за Развој на Обединетите Нации
UNFCCC	Рамковна Конвенција на Обединетите Нации за Климатски Промени
ЦОР	Цели на Одржлив Развој

Вовед

Климатските промени се единствениот најголем предизвик со кој што некогаш се соочило човештвото, заканувајќи се на безбедноста на водата и храната, здравјето, егзистенцијата и безбедноста на милијарди луѓе. Климатските промени претставуваат предизвик за целокупното општество и можност за целото општество. Во најновиот извештај на Меѓувладиниот панел на ООН за климатски промени е наведено дека планетата ќе достигне критичен праг од 1,5 Целзиусови степени над прединдустриското ниво дури во 2030 година, предизвикувајќи ризик од екстремна суша, пожари, поплави и недостиг на храна за стотици милиони луѓе - што претставува закана за постигнување на целата Агенда 2030. Ваквите влијанија ќе донесат негативни последици врз искоренувањето на сиромаштијата и напорите за одржлив развој.

Постигнување на примарната цел на Парискиот договор - да се задржи просечното глобално покачување на температурата далеку под 2C степени и што е можно поблизу до 1,5C над пред-индустриското ниво, ќе ги зголеми можноста на владите да ги постигнат Целите за одржливиот развој (ЦОР) во контекст на климата која се менува. Јасните акции за климатските промени испорачуваат 26 трилиони американски долари економски придобивки до 2030 година¹, а климатските промени се наречени „најголема можност за инвестиции во историјата“, чија вредност е околу 10% од глобалниот БДП².

Со цел во иднина да останат во безбедните планетарни граници од 1,5 степени, земјите мора да ја подигнат амбицијата на нивните Национални определени придонеси (НОП) и да ги преточат во смели, опипливи, имплементирачки активности. Преку нивните НОП, земјите ги прилагодуваат и даваат приоритет на стратегиите за справување со најтните ризици, ранливости и за обезбедување потребите за ресурси. Во следните години, многу земји се очекува да издадат нов или ажуриран план за НОП, покажувајќи засилено ниво на амбиција.

Забрзувањето на имплементацијата на НОП бара јасни стратегии за финансирање кои подразбураат мобилизирање на ресурсите како од јавниот така и од приватниот сектор. Меѓународното финансирање на климатските промени ќе има клучна улога во ова и ќе биде најефективно кога ќе се усогласи во рамките на домашниот буџет и ќе се користи каталитички за да ги искористи дополнителните приватни финансии во НОП. Силен домашен буџет ориентиран кон перформанси кој го интегрира климатскиот ризик и ги намалува емисиите на стакленички гасови ќе овозможи усогласување на меѓународните и приватните финансиски текови. Во однос на адаптацијата на климатските промени, повеќето климатски активности ќе треба да бидат управувани од националните и локалните власти преку нивните домашни буџети. Силниот надзор и отчетноста се од суштинско значење за да се обезбеди ефикасно управување со ресурсите поврзани со климатските промени во насока на градење на одржливи, отпорни и правични општества.

Климатските промени и сега и во иднина се очекува да предизвикаат значителна еколошка, социјална и економска штета низ целиот свет и претставува голем предизвик за развој. **Товарот се очекува да биде поднесен несразмерно од страна на земјите во развој кои историски не придонеле за причините за климатските промени.** Потребна е акција и за ублажување и за прилагодување на заканите од климатските промени. Иако постојат механизми, како што е Зелениот Климатски Фонд за да им обезбеди на земјите во развој средства за прилагодување и ублажување, овие механизми самостојно нема да бидат доволни.

¹ Please see WRI/NCE, 2018

² www.energetics.com.au/insights/thought-leadership/climate-change-a-7-trillion-investment-opportunity

Како одговор на предизвикот на климатските промени, владите и во развиените и во земјите во развој сè повеќе планираат и спроведуваат активности за прилагодување и ублажување. Меѓународните климатски финансии се достапни и се очекува значително да се зголемат во наредните години сега кога Зелениот климатски фонд (ЗКФ) е операционализиран и се залага за обезбедување до 100 милијарди американски долари годишно до 2020 година. Сепак, имајќи предвид дека климатските промени не се изолиран проблем на едно министерство, туку се меѓусебно прашање што влијае на сите сектори на економијата, ефективните одговори на климатските промени бараат целосен владин пристап, вклучително вклучување и од јавниот и од приватниот сектор. Од клучно значење за ова е ангажманот на министерствата за финансии и министерството кое има лидерска улога за спроведување на климатска акција (најчесто Министерството за животна средина и просторно планирање), заедно со другите ресорни министерства, во целосно интегрирање на климатските промени во рамките на целокупната национална стратегија за развој. Следењето на јавните климатски расходи е првиот чекор за спроведување на таков пристап, а тоа најпрво бара да се интегрираат климатските промени во националниот буџетски процес и процесот на планирање.

ДЕЛ I: Следење на јавните климатски финансии

1. Генералниот контекст на ефективно следење на климатските финансии

Климатските промени претставуваат еден од најзначајните предизвици со кои се соочува човештвото, особено во земјите во развој, и воедно е заеднички проблем за различни сектори на економијата, повикувајќи на активности и од јавниот и од приватниот сектор. Како такви, ефективните одговори не можат да доаѓаат само од министерството за животна средина. Тоа бара целосен владин пристап, каде и министерството за финансии има централна улога за да обезбеди постигнување на целите на економскиот раст и намалување на сиромаштијата на одржлив начин. Следењето на јавните климатски расходи е алатка што обезбедува почетна точка за да се вклучат климатските промени во процесот на буџетирање и планирање.

Климатското буџетско означување (КБО) е дизајнирано да придонесе во решавањето на овие предизвици во поширокиот контекст на реформите за буџетирање за остварување на целите за одржлив развој (ЦОР). Вграден во системите за јавен финансиски менаџмент на земјата, тоа е алатка што **ги идентификува, класифицира, пондерира и означува релевантните климатски расходи во буџетскиот систем на владата, овозможувајќи проценка, мониторинг, следење и насочување на тие расходи.** Обезбедувајќи податоци за алокацијата на јавните расходи или на постојните владини трошења, КБО исто така придонесува за идентификување на јазот во финансирањето и за недостигот на ресурси за финансирање на приоритетите во националната политика и акциониот план за климатски промени и во систематско следење на спроведувањето на тој план. Ова помага и за најефикасното таргетирање на постојните ресурси, како и во остварување на напорите на владата за мобилизирање на дополнителни ресурси. КБО исто така може да овозможи посилна меѓусебна поврзаност со другите меѓусебни теми - на пример за вклучување на аспектите на родово-сензитивните расходи и расходи за намалување на сиромаштијата во анализата на климатските трошоци.

УНДП има клучна улога во поддршката на Климатско Буџетско Означување како елемент на националната Рамка за Финансирање на Климатските Промени (РФКП), коишто претставуваат консолидирани мапи на политиките и анализите за потребните финансиски ресурси за финансирање за климатските активности за зајакнување на буџетските процеси преку посистематска интеграција на климатски промени во сите

фази. Овој документ има за цел да ги мотивира носителите на буџетот подобро да ги обликуваат своите системи за управување со јавните финансии за да ги вклучат НОП и климатската политика во нивниот буџетски процес.

2. Дефиниција и опфат на климатските финансии

Финансиите за активности поврзани со климатските промени или климатските финансии се разновиден концепт. Во некои случаи, за нив се дискутира одделно или често пати, интегрирано со сродните и преклопувачки концепти на зелените финансии, одржливото финансирање или финансии за низок-јаглерод. Климатските финансии се однесуваат на локалното, националното или транснационално финансирање – кое доаѓа од јавни, приватни и алтернативни извори на финансирање - кое има за цел да ги поддржи акциите за ублажување и прилагодување што се однесуваат на климатските промени.

Иако не постои единствена и универзално прифатена дефиниција за климатските финансии, најблиската што може да се добие, е онаа која ја дава Постојаниот комитет за финансии на Рамковната Конвенција на Обединетите Нации за Климатски Промени (РКОНКП), кој ги дефинира како: **„финансии кои имаат за цел да ги намалат емисиите, и да го зајакнат тонењето на стакленичките гасови и имаат за цел да ја намалат ранливоста на, и одржување и зголемување на отпорноста на, човечките и еколошките системи од негативните влијанија на климатски промени”**³. Оваа дефиниција претставува финансирање за климатските промени во најширока форма, бидејќи се однесува на протоколот на средства за сите активности, програми или проекти кои поддржуваат проекти поврзани со климатските промени, без разлика дали се за ублажување или прилагодување, каде било во светот.

Оваа широчина постои затоа што има многу различни елементи што треба да се земат предвид. Овие вклучуваат⁴:

- видот на обезбедените финансии (помош за развој, приватен капитал, заеми или концесиско финансирање);
- изворот на финансирање (дали е од јавни или приватни извори);
- механизмот на финансирање (национално на државно и локално ниво, билатерално од „развиените“ земји кон „земјите во развој“, или мултилатерално преку развојни банки и финансиски фондови);
- дали ова финансирање е над она што би било обезбедено во секој случај („ново и дополнително“); и
- она што е во крајна линија финансирано (директни или индиректни активности поврзани со климатските промени или надомест на штета).

Климатските финансии се потребни за ублажување, затоа што се потребни големи инвестиции за значително намалување на емисиите. Климатските финансии се подеднакво важни и за прилагодување, бидејќи се потребни значителни финансиски ресурси за прилагодување на негативните ефекти и за намалување на влијанијата од климатските промени.

Дефиниција на активности за ублажување: Активноста треба да се смета како активност поврзана со ублажување на климатските промени, доколку таа придонесува за остварување на целта за стабилизирање на концентрациите на стакленички гасови во атмосферата на ниво што би спречило опасно антропогено мешање во климатскиот

³ UNFCCC Standing Committee on Finance (2014) Biennial Assessment and Overview of Climate Finance Flows Report. <https://unfccc.int/process/bodies/constituted-bodies/standing-committee-on-finance-scf>

⁴ Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment (2018) What is climate finance? <http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/faqs/what-is-climate-finance-and-where-will-it-come-from/>

систем преку промовирање на напори за намалување или ограничување на емисиите на стакленички гасови или за подобрување на секвестрацијата на стакленички гасови (ова дефинирање е адаптирано од оперативната дефиниција и критериумите за подобност што се користат во маркерите на политика на OECD-КПП).

Дефиниција на активности за адаптација: Активноста треба да се смета како активност поврзана со адаптацијата на климатски промени, доколку таа има намера да ја намали ранливоста на човечките или природните системи од ефектите од климатските промени и ризиците поврзани со климата, со одржување или зголемување на капацитетот за прилагодување и отпорноста. Ова опфаќа низа активности, од генерирање информации и знаење, до развој на капацитети, планирање и спроведување на активности за прилагодување на климатските промени (ова дефинирање е адаптирано од оперативната дефиниција и критериумите за подобност што се користат во маркерите на политика на OECD-КПП).

Како и да е, терминот „**климатски финансии**“ најчесто се поврзува со меѓународните процеси на преговори за климатски промени. Покрај општата дефиницијата на РКОНКП, климатското финансирање ги додава дополнителните димензии на обезбедувањето „нови и дополнителни финансиски ресурси“ од развиените земји на земјите во развој за да можат да ги задоволат целосните и инкременталните трошоци за климатските промени.

Финансиите за климатските промени се повеќе се сметаат за политичко, а не само за техничко прашање, за што се потребни структури за управување и преговори меѓу институциите, при различни интереси и различни идеологии. Климатските промени не се проширување на Официјалната помош за развој (ОПР), туку процес што вклучува сложени прашања поврзани со правичноста и заедничката одговорност.

3. Целта на следењето на јавните климатски финансии

Главните цели на следењето на јавните климатски финансии се следниве:

- i. Дава можност за процена на статусот на националниот одговор на климатските промени преку стратегиите за климатски промени, акциони планови и секторските политики и нивните врски со расходите.
- ii. Го подобрува разбирањето на улогите и одговорностите на институциите и нивната координација при спроведувањето на климатските активности.
- iii. Ги квантифицира расходите поврзани со климатските промени преку буџетскиот систем и вонбуџетските канали.
- iv. Овозможува алатка за следење на климатските финансии преку националните канали за алокација.
- v. Идентификува можности и ограничувања за интегрирање на климатските промени во рамките на процесот на распределба и трошење на националните и под-националните буџети.
- vi. Им дава информација на носителите на одлуки и развојните партнери за проценка како најдобро да се забрза пристапот и испораката на климатските финансии за земјата.
- vii. Служи како почетна точка за зајакнување на меѓувладината координација, особено обезбедување на ангажман на министерот за финансии, како и вклучување на приватниот сектор, граѓанското општество и развојните партнери.
- viii. Го оценува механизмот за трансфер на климатските финансии од националните во локалните власти и идентификува можности за зајакнување на таков механизам.
- ix. Ги мапира врските помеѓу областите на климатска ранливост (географски, по сектор и групи на население) и климатските одговори. Преку ова, јавните климатски

расходи ќе можат да ги идентификуваат јазовите / тесните грла, доколку ги има, во климатските политики за заштита и обезбедување на корист на ранливите групи и можностите за пренасочување на политиките и распределбите на буџетот соодветно.

- х. Зајакнување на капацитетот на засегнатите страни за формулирање на поинформативни предлози за политики кои одговараат на климатските промени притоа презентирајќи економски, социјални и родови ко-придобивки.

4. Анализа на климатските јавни расходи

Во овој дел се дадени некои од потребните чекори со цел да се идентификува и процени колку троши Владата за активности поврзани со климатските промени. Започнуваме со прибирање на податоците и одлучување дали расходите се релевантни од аспект на климатските промени (одговарајќи на прашањето „Дали расходот е поврзан со климатски промени?“). По исклучувањето од анализата на расходите кои не се поврзани со климатските промени, следниот чекор е да се класифицираат расходите поврзани со климатските промени. Постојат два широко користени пристапи, имено:

- i) Стандардизирана типологија на КЈРИП на UNDP и Светска банка и
- ii) Типологија на целите на националната политика.

Покрај тоа, податоците можат да бидат групирани во согласност со клучните теми за климатските промени, како што се ублажување и прилагодување. Откако ќе се класифицираат расходите поврзани со климатските промени, пропорцијата на расходи што е поврзан со климатските промени може да се процени со примена на пондер за климатско значење на овие расходи.

Постојат два широко користени пристапа за пондерирање: i) Пристап 1 - **Индекс на релевантност на климатски промени** (според индексирањето на КЈРИП или според индексирање на OECD КПР Рио Маркерите) и ii) Пристап 2 – **Показателот трошоци – користи** на КЈРИП. Овие два пристапа не се меѓусебно исклучиви и одлуката за тоа кој да се користи ќе зависи од нивото на достапните податоци за анализата. По примената на пондерирањето на климатската важност, исто така, може да применат пондерирање од аспект на родово-сензитивни или за други аспекти (пр. за сиромаштија и сл.). Графиконот 1 дава шематски преглед на овие чекори.

Графикон 1: Шематски приказ на анализата на климатските јавни расходи

4.1 Критериуми за утврдување на програми / проекти / активности поврзани со климатските промени

Дефиницијата за тоа што се активности поврзани со климатските промени е најважен прв чекор во проценката на климатските финансии. Имајќи ја предвид нејасноста и двосмисленоста на активностите поврзани со климатските промени, најважно е на почетокот да бидат поставени критериуми за процена на подобноста една активност да се издвои како климатска активност. Комитетот за помош за развој на Организацијата за економска соработка и развој (OECD) има развиено дефиниции за ублажување и прилагодување на климатските промени како дел од „Рио маркерите“ што ја следи официјалната помош за развој (ОПР) во врска со климата. Мултилатералните развојни банки (МРБ), исто така, развија сет на критериуми за идентификација на активностите поврзани со прилагодување и ублажување за да ги следат нивните инвестиции.

4.1.1 OECD - КПР Рио Климатски Маркери

Комитетот за помош за развој (КПР) на OECD прибира статистички податоци за помош и други приливи на ресурси во земјите во развој од билатерални и мултилатерални донаторски агенции секоја година. Податоците се јавно достапни во базата на податоци на Системот за Известување на Доверители (СИД).

Од 1998 година, КПР ја следи помошта која е насочена кон остварување на целите на Конвенциите во Рио преку СИД користејќи ги таканаречените „Рио маркери“. **Рио маркерот за ублажување** на климатските промени беше воспоставен од страна на КПР во тесна соработка со Секретаријатот на Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC). Намената беше да ги следи приливите за помош кои го поддржуваат спроведувањето на Конвенцијата.

Во декември 2009 година, КПР одобри нов маркер, исто така, за да ја следи помошта за поддршка на прилагодување на земјите на климатските промени. Овој маркер го надополнува маркерот за ублажување на климатските промени и на тој начин овозможува презентација на поцелосна слика за помошта поврзана со климатските промени.

Овие климатски маркери укажуваат на **целите на политиката на донаторите во однос на секоја активност за помош**. Активноста има **главна цел** (ублажување или прилагодување) кога се промовираат целите на UNFCCC, и е стриктно наведена во документацијата за активноста, како една од главните причини за преземање на активноста. Со други зборови, активноста не би била финансирана за друга, туку само за таа цел. Активностите означени со „**значајни**“ имаат и други главни цели, но тие се формулирани или прилагодени за да помогнат во задоволувањето на климатските проблеми.

Маркерите овозможуваат **приближна** квантификација на тековите на помош што ги таргетираат климатските цели. При презентирањето на податоците за маркерите, износите поврзани со главните и значајните цели треба да бидат одделно прикажани, а збирот треба да биде наведен како „проценка“ или „горна граница“ на помошта поврзана со климатските промени.

Не постои меѓународно договорена методологија за проценка на точниот удел на расходите за активности за помош кои придонесуваат за прилагодување или ублажување на климатските промени, иако некои донатори за нивните внатрешни цели составуваат подетални податоци засновани на проекти.

При анализирањето на податоците за маркерите на политика, неопходно е да се провери опфатот на известувањето за донаторите. Од донаторите се бара да ја испитаат секоја активност за помош, пријавена во СИД, иако се уште не постојат доволно податоци за некои донатори.

Донаторите известуваат врз основа на договорените дефиниции, упатствата и методологија за известување што се одобрени од страна на OECD.

Табела 1: Дефиниција: маркер за ублажување на климатски промени

ТАРГЕТИРАЊЕ НА ЦЕЛИТЕ НА РАМКОВНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ	
Ублажување на климатски промени	
ДЕФИНИЦИЈА Активноста треба да се класифицира како поврзана со ублажување на климатски промени (скор: главна или значајна):	Доколку таа придонесува за остварување на целта за стабилизирање на концентрациите на стакленички гасови во атмосферата на ниво што би спречило опасно антропогено мешање во климатскиот систем преку промовирање на напори за намалување или ограничување на емисиите на стакленички гасови или за подобрување на секвестрацијата на стакленички гасови.
КРИТЕРИУМИ ЗА ПОДОБНОСТ Активноста е подобна за маркер за ублажување на климатските промени, доколку:	Активноста придонесува за: а) ублажување на климатските промени со ограничување на антропогени емисии на стакленички гасови, вклучително и гасови регулирани со Монреалскиот протокол; или б) заштита и / или зајакнување на тонењето и резервоарите на стакленички гасови; или в) интеграција на грижите за климатските промени со целите за развој на земјите-приматели преку градење институции, развој на капацитети, зајакнување на регулаторната рамка и политиката, или истражување; или г) напорите на земјите во развој да ги исполнат своите обврски согласно Конвенцијата. Активноста ќе има „главна цел“ доколку директно и експлицитно има за цел да постигне еден или повеќе од горенаведените четири критериуми.
ПРИМЕРИ ЗА ТИПИЧНИ АКТИВНОСТИ 1. Типични активности се одвиваат во секторите: <i>Водовод и канализација</i> <i>Транспорт</i> <i>Енергетика</i> <i>Земјоделство</i> <i>Шумарство</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Намалување или стабилизирање на емисиите на стакленички гасови во секторот енергетика, транспорт, индустрија и земјоделство преку примена на нови и обновливи форми на енергија, мерки за подобрување на енергетската ефикасност на постојните генератори, машини и опрема или управување со страната на побарувачката. • Намалување на емисијата на метан преку управување со отпад или третман на отпадни води. • Развој, трансфер и промоција на технологии и знаење како и градење на капацитети што контролираат, намалуваат или спречуваат антропогени емисии на стакленички гасови, особено во управувањето со отпадот, транспортот, енергетиката, земјоделството и индустријата. • Заштита и зајакнување на тонењето и резервоари на стакленички гасови преку одржливо управување со шумите,

<i>Индустија</i>	пошумување и обновување на шуми, рехабилитација на подрачјата погодени од суша и опустинување.
2. Типични несекторски специфични активности се: <i>Политика за животна средина и административно управување</i> <i>Заштита на биосфера</i> <i>Биодиверзитет</i> <i>Еколошко образование / обука</i> <i>Истражување на животната средина</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Заштита и зајакнување на тонењето и резервоари преку одржливо управување и зачувување на океаните и другите морски и крајбрежни екосистеми, мочуришта, области на дивина и други екосистеми. • Подготовка на национални залихи на стакленички гасови (емисии по извори и отстранувања); политика и економски анализи и инструменти поврзани со климатските промени, вклучително и националните планови за ублажување на климатските промени; развој на законодавство поврзано со климатските промени; климатската технологија има потреба од истражувања и проценки; градење на институционални капацитети. • Образование, обука и јавна свест во врска со климатските промени. • Истражување и мониторинг поврзани со ублажување на климатските промени. • Океанографско и атмосферско истражување и следење.

Табела 2: Дефиниција: маркер за прилагодување на климатски промени

ТАРГЕТИРАЊЕ НА ЦЕЛИТЕ НА РАМКОВНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ	
Прилагодување на климатски промени	
ДЕФИНИЦИЈА Активноста треба да се класифицира како поврзана со прилагодување на климатски промени (скор: главна или значајна):	<p>Доколку таа има намера да ја намали ранливоста на човечките или природните системи од ефектите од климатските промени и ризиците поврзани со климата, со одржување или зголемување на капацитетот за прилагодување и отпорноста.</p> <p>Ова опфаќа низа активности, од генерирање информации и знаење, до развој на капацитети, планирање и спроведување на активности за прилагодување на климатските промени.</p>
КРИТЕРИУМИ ЗА ПОДОБНОСТ Активноста е подобна за маркер за адаптација на климатските промени, доколку:	<p>а) целта за адаптација на климатските промени е експлицитно наведена во документацијата за активност; и</p> <p>б) активноста содржи специфични мерки насочени кон дефиницијата погоре.</p> <p>Спроведувањето на анализа на прилагодување кон климатските промени, одделно или како составен дел од стандардните процедури на агенциите, го олеснува овој пристап.</p>

<p>ПРИМИЕРИ ЗА ТИПИЧНИ АКТИВНОСТИ</p> <p>1. Примери на типични активности за прилагодување <i>Политика за животна средина и</i></p> <p><i>Еколошко образование / обука</i></p> <p><i>Истражување на животната средина</i></p>	<p><i>Листата не е исцрпна. На активностите може да се додели скор наспроти целта само ако се исполнети горенаведените критериуми за подобност.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Поддршка на интеграцијата на адаптацијата на климатските промени во националната и меѓународната политика, планови и програми. • Подобрување на регулативата и законодавството за да се обезбеди поттик за прилагодување. • Образование, обука и подигнување на јавната свест поврзани со причините и влијанијата на климатските промени и улогата на адаптација. • Климатско истражување поврзано со адаптацијата, вклучително и метеоролошко и хидролошко набудување и предвидување, проценки на влијанието и ранливоста, системите за рано предупредување, итн.
<p>2. Примери за типични секторски активности</p> <p><i>Здравство</i></p> <p><i>Водовод и канализација</i></p> <p><i>Земјоделство</i></p> <p><i>Шумарство</i></p> <p><i>Риболов</i></p> <p><i>Превенција / контрола на поплави</i></p> <p><i>Превенција и подготвеност за катастрофи</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Спроведување мерки за контрола на маларија во области загрозени од зголемена зачестеност на болести како резултат на климатските промени. • Промовирање на зачувување на водата во области каде се предвидува засилен воден стрес како резултат на климатските промени. • Промовирање на култури отпорни на топлина и суша и методи за наводнување за заштеда на вода за да се издржат климатските промени. • Промовирање на разновидна мешавина на практики и видови на управување со шумите за да се обезбеди тампон против неизвесностите на климатските промени. • Промовирање на промени во риболовните практики за да се прилагодат на промените во залихите и целните видови. Воведување флексибилност во начинот што се користи, видовите риболов, риболовните области со кои треба да се управува и распределбите што се собираат. • Спроведување мерки за превенција и управување со поплави, како што се управување со сливот, пошумување или обновување на мочуриште. • Развој на мерки за спречување на итни случаи и подготвеност, вклучувајќи шеми за осигурување за справување со потенцијални климатски катастрофи. • Спроведување мерки за реакција на ризик од поплави од излезност на глацијалното езеро, како што се создавање или подобрување на системите за рано предупредување и проширување или продлабочување на каналите за излез на глацијалното езеро.

Систем на бодување за климатски маркери

Прибирањето на податоците за климатските маркери се заснова на систем на бодување со три вредности:

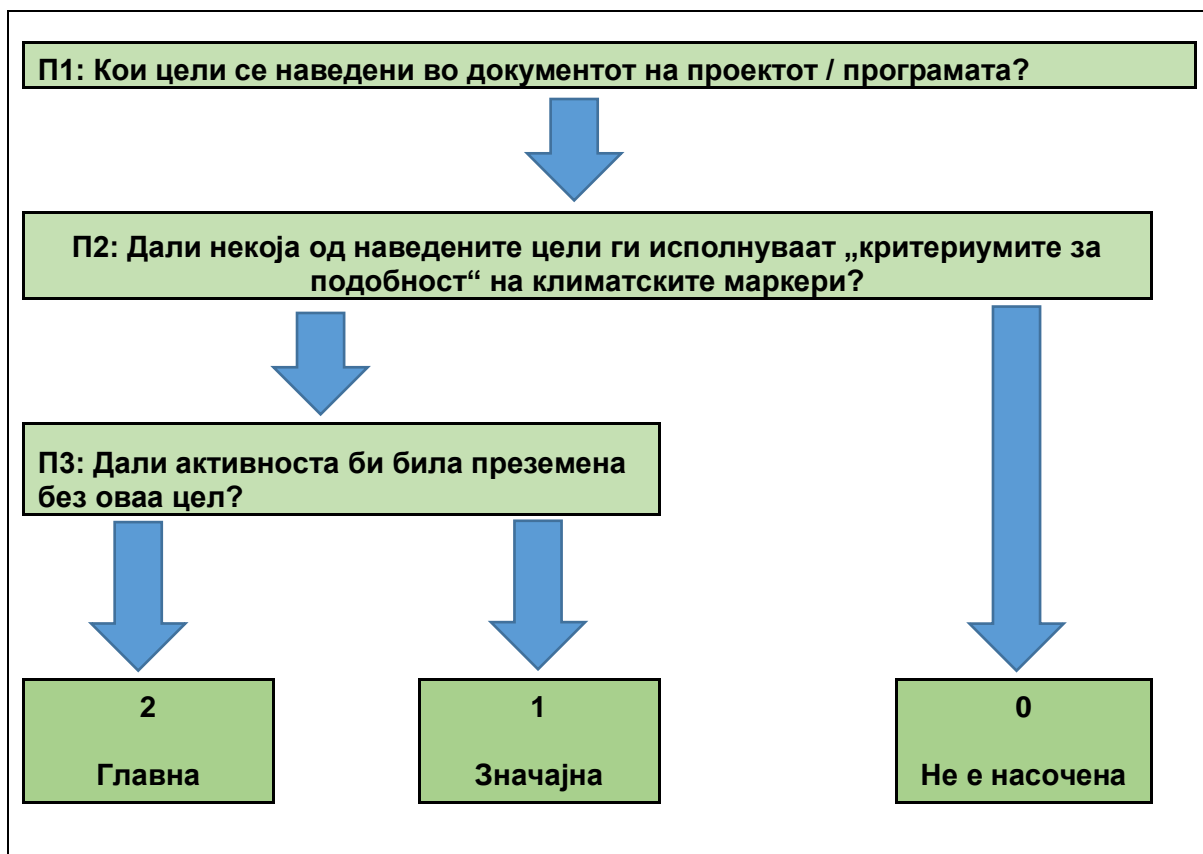
- главна цел (2);
- значајна цел (1);
- не се насочени кон целта на политиката (0).

Активноста може да се означи како „главна“ кога целта (ублажување на климатските промени или прилагодување на климатските промени) е експлицитно наведена како фундаментална во дизајнирањето или мотивацијата за дејноста. Според тоа, промовирањето на целта ќе биде наведено во документацијата за активност, како една од главните причини за преземање на дејноста. Со други зборови, активноста не би била финансирана (или дизајнирана на тој начин), туку за таа цел.

Активноста може да се означи како „значајна“ кога целта (ублажување на климатските промени или прилагодување на климатските промени) е експлицитно наведено, но не е основен двигател или мотивација за преземање и дизајнирање на активност. Активноста има и други главни цели, но е формулирана или прилагодена да помогне во исполнувањето на релевантните проблеми во животната средина.

Резултатот „не е насочена“ („0“) значи дека активноста била испитувана, но утврдено е дека не е насочена кон целта на некој значаен начин. За активности што не се оценувани со преимена на Рио маркерите, вредноста „0“ не треба да се користи, туку полето за означување треба да се остави празно. На овој начин, нема забуна помеѓу активности што не ја таргетираат целта (резултат = „0“) и активности за кои не е познат одговорот (резултат = „ништовен“). Оваа важна разлика има импликации за статистичките презентации на податоците во Рио маркетите.

Графикон 2: Систем на бодување за OECD - КПП Рио климатски маркери

Базирани на целта

Маркерите ги идентификуваат активностите што придонесуваат за исполнување на целите на соодветните Конвенции на Рио. Активностите на тој начин треба да бидат обележани според нивните наведени цели, а не првенствено во врска со нивната

релевантност или исходи или можни позитивни несакани ефекти, т.е. методологијата е **заснована на целта**.

Акцентот е ставен на целта за обезбедување поддршка за предметната активност, како што е опишано во **документацијата за активност**, т.е. првенствено на писмениот материјал што претставува основа за договорот за обезбедување на финансирање. Ова може да биде вистински проект или програмски документ или предлог за финансирање на акција што е прикажана во документот на земјата партнер, како што се национална програма, секторска стратегија, стратегија за климатски промени или документи за стратегија за намалување на сиромаштијата.

- Пример: ако активност е дизајнирана да го подобри капацитетот на системот за здравствена заштита за да се справи со зголемената инциденца на болести предизвикани од вода и болести кои се пренесуваат преку инсекти, поради влијанијата на климатските промени, може да се примени маркер за адаптација. Меѓутоа, доколку целта е да се подобри капацитетот на здравствениот систем за лекување на болести, вклучително и болести предизвикани од вода и болести кои се пренесуваат преку инсекти, без упатување на климатските промени, маркерот не може да се примени бидејќи климатските промени не се фактор што го води дизајнот на проектот .
- Пример: давателот на услуги придонесува кон здружен донаторски фонд, кој поддржува програма на земја партнер, во шумарскиот сектор, заради нејзините врски кон прилагодување на климатските промени. Специфичната мотивација за придонесот кон здружениот фонд треба да биде јасна во документацијата за активност, т.е. во програмскиот документ и во придружната документација на донаторот: донаторот, преку својот придонес во здружениот фонд, има намера да одговори на прилагодувањето на климатските промени. Не е доволно само да се упати цела за намалување на сиромаштијата или секторска програма што може да има елемент на прилагодување на климатските промени.

4.1.2 Заеднички пристап за следење на климатските финансии на Мултилатерални развојни банки и Меѓународниот клуб за финансии за развој (IDFC)

Заеднички пристап за следење на климатските финансии на Мултилатерални развојни банки⁵ (МРБ) и Меѓународниот клуб за финансии за развој (IDFC) се заснова на усогласените принципи и заеднички договорените методологии.

Финансии за адаптација на климатските промени

Прилагодувањето на климатските промени има за цел да ги намали ризиците или ранливостите што се предизвикуваат од климатските промени и да се зголеми отпорноста. Идентификувањето на финансиите за адаптација на климатските промени е резултат на процес од три чекори и затоа, за еден проект да се брои целосно или делумно кон финансирање на МРБ за прилагодување, тој мора:

- а) го постави контекстот на проектот на ранливоста на климатските промени;
- б) да даде експлицитна изјава за намера да се справи со оваа ранливост како дел

⁵ Мултилатералните банки за развој (MDB) се состојат од Африканската банка за развој (AFDB), Азиската банка за развој (ADB), Европската банка за обнова и развој (EBRD), Европската инвестициска банка (EIB), Групацјата на меѓуамериканската банка за развој (IDBG), Исламска банка за развој (IsDB) и Групацјата на Светска банка (WBG).

од проектот и

- в) артикулираат јасна и директна врска помеѓу ранливоста и специфичните активности на проектот.

Методологијата на МРБ за следење на финансиите за прилагодување на климатските промени следи контекст и локација, конзервативен и грануларен пристап. Таа го следи финансирањето на МРБ само за оние компоненти (и/ или поткомпоненти) или елементи или пропорции на проекти кои директно придонесуваат или промовираат прилагодување на климатски промени. Важно е да се напомене следново:

- а) Финансиите за адаптација кои се прикажани во извештајот може да не опфаќаат одредени активности што можат да придонесат значително за отпорност, но не секогаш можат да се следат во квантитативна смисла (на пример, оперативни процедури кои поддржуваат прилагодување кон климатските промени) или може да не бидат поврзани со трошоци (како што е давање на средства надвор од подрачјата подложни на поплави).
- б) Финансиите за климатската адаптација, како што е дефинирано со методологијата, не е со намера да ја утврди вредноста на целиот проект или инвестицијата што може да ја зголеми отпорноста како резултат на специфични активности за прилагодување што се случуваат како дел од проектот.

Финансии за ублажување на климатските промени

Ублажувањето на климатските промени ги намалува, ограничува или изолира емисиите на стакленички гасови (GHG) за да ги ублажат климатските промени. Сепак, не сите активности што ги намалуваат стакленички гасови имаат право да се сметаат за финансирање на МРБ за ублажување на климатски промени, што се заснова на список на активности што се компатибилни со патеки со ниска емисија.

Заедничката методологија за следење на финансиите за ублажување на климатските промени ја признава важноста на долгорочните структурни промени, како што е промената на производството на енергија кон технологиите за обновлива енергија и модалното поместување кон транспортните режими со малку јаглерод. Како резултат на тоа, методологијата вклучува и гринфилд и браунфилд проекти за обновлива енергија, како и проекти за модална смена во транспортот. За проектите за енергетска ефикасност, методологијата признава дека креирањето на границата помеѓу зголемувањето на производството и намалувањето на емисиите по единица производ е тешко. Како резултат на тоа, гринфилд инвестициите во енергетската ефикасност се вклучени само во неколку случаи кога тие помагаат да се спречи создавање на долгорочна високо-јаглеродната инфраструктура. Кога се земаат во предвид браунфилд инвестициите во енергетската ефикасност како климатски финансии, старите технологии мора да бидат заменети пред крајот на нивниот животен век со нови технологии кои се значително поефикасни. Алтернативно, потребно е новите технологии или процеси да бидат значително поефикасни од оние што вообичаено се користат во гринфилд проектите.

Методологијата има некои експлицитни исклучувања во одредени сектори. Примерите вклучуваат хидроцентрали со голема емисија на метан од резервоари што ги надминуваат намалувањата на стакленички гасови поврзани со употребата на обновлива енергија; геотермални електрани со висока содржина на јаглерод диоксид (CO₂) во геотермалната течност што не може повторно да се активира; и проекти за биогориво што осиромашуваат повеќе јаглеродни базени отколку што ги намалуваат емисиите на стакленички гасови, како резултат на високите емисии за време на

производството, преработката и транспортот.

Постојат фундаментални разлики помеѓу методите за следење за активности за прилагодување на климатските промени и оние за активности за ублажување. Кај активностите за ублажување, еден тон намалување на емисиите на CO₂ го има истото влијание без оглед каде се наоѓаат активностите. Затоа е можно да се дефинираат списоци со типични активности за кои се смета дека го поддржуваат патот кон развој со ниско ниво на јаглерод. Како и да е, активностите за прилагодување се специфични за проектите и локацијата и тие реагираат на специфични климатски ранливости. За разлика од ублажувачките активности, затоа не е можно да се изработи самостоен „список на активности за прилагодување“ што може да се користи во сите околности.

Заедничката методологија за следење на финансиите за ублажување на климатските промени е детално содржана во Annex B и Annex C од „Заедничкиот извештај за мултилатерални банки за развој (МБР) за климатските финансии за 2017 година“.

При споредување на податоците за финансирање на климата, важно е да се разберат разликите и сличностите. Табела 3 ги сумира клучните точки во овој поглед.

Табела 3: Споредба на методологии за следење на финанси за прилагодување и финанси за ублажување на климатски промени

Ставка	Активност за климатски промени	
	Прилагодување	Ублажување
Општ опфат на квалификациска активност	Активноста е типично компонента или елемент на еден проект и во одредени околности цел проект, придонесува за отпорност (вклучително и социо-економска отпорност) или прилагодување кон климатските промени.	Ова е типично проект (или негова компонента) што ги избегнува, намалува или изолира емисиите на стакленички гасови или промовира напори за постигнување на овие цели.
Основа за следење	Основата за следење е инкрементална или базирана на компонента; ги зема предвид само оние активности што конкретно се однесуваат на ранливоста од климатските промени. Подобните компоненти обично се делови од поголем проект, на пример, опрема за заштеда на вода што е дел од поголема инвестиција за капитални расходи во област подложна на зголемен ризик од суша.	Основата за следење е цел проект или компонента на проект. Базиран на проект: целиот проект се смета за активност за ублажување, на пример, типичен проект за обновлива енергија или проект посветен на подобрување на енергетската ефикасност на постојниот објект. Засновано на компонентата: Активноста за ублажување во еден проект, како што е опрема за енергетска ефикасност која е дел од поголема капитална инвестиција..
Грануларен пристап за следење на климатските финансии	Методологијата за финансирање за прилагодувањето е наменета да ја опфати само вредноста на тие активности во рамките на проектот, кои имаат за цел да се решат специфичните климатски ранливости. Не е наменета да ја опфати вредноста на целиот проект што е направен поотпорен на климата како последица на специфични активности за адаптација во рамките на проектот.	Се користи грануларен пристап. Климатските финансии имаат намера да ја опфатат вредноста на проектот или неговите компоненти кои избегнуваат, намалуваат, ограничуваат, запленаат или промовираат избегнување, намалување, ограничување или заплена на емисиите на стакленички гасови.
Обем на влијание	Проект или климатски ризик специфичен за локално, регионално, национално или глобално ниво	Глобално

Единствен индикатор за квантификација и споредување на физичките исходи на проектите	Не се користат единствени индикатори за следење на финансиите за прилагодување. Потребни се различни индикатори; наменетите физички исходи зависат од природата на проектот.	Единствени индикатори се користат за следење на финансиите за ублажување. На крајот на краиштата, сите проекти за ублажување можат да се споредат врз основа на нивното влијание на стакленички гасови, директно или индиректно (на пример, системи за мониторинг на стакленички гасови што водат кон подобра употреба на енергетски системи).
Квалификација за климатски финансии	Квалификацијата се заснова на процес на проценка од три чекори, земајќи го предвид контекстот на ранливоста на климатските промени и специфичната намера на проектот за намалување на климатските ранливости.	Врз основа на „позитивна листа“ на активности што се квалификуваат за финансии за ублажување и збир на специфични критериуми за квалификација и исклучување.
Следење на климатските финансии	Следејќи го процесот на проценка од три чекори, финансирање за оние компоненти на проектот кои се јасно поврзани со контекстот на климатската ранливост и придонесуваат за еластичност на климатските промени.	По пристапот на позитивната листа, следуваат финансии за квалификуваните проекти или компоненти на проектот.

4.2. Класификација на климатските јавните расходи

Првиот чекор во анализирање и квантифицирање на релевантните климатски расходи е да се идентификуваат кои владини политики и програми се релевантни за климатските промени. Во моментот нема договорена меѓународна функционална класификација на расходи поврзани со климатските промени. Ова создава значителни предизвици за прибирање на податоци и класификација за потребите од спроведување на анализа за јавните климатски финансии. На ниво на земјата, нема обележување за климатски промени во буџетот, иако некои земји започнаа да развиваат вакви механизми. Сепак, многу земји во развој моментално спроведуваат фундаментални реформи во управувањето со јавните финансии, зајакнувајќи го системот на финансиска администрација. Измената на буџетските класификации и Сметковниот план за да бидат вклучени климатските промени може да претставува ризик за овие реформи. Понатаму, во отсуство на заедничка класификација, споредбите со тек на време и / или меѓу земјите се ограничени, што може да претставува потешкотија за проценка на трендовите и ги ограничува можностите за учење од искуствата на другите земји. За решавање на овие проблеми, најпознати алатки за прибирање на податоци и класификација на расходите, кои овозможуваат анализа на трендови и споредби помеѓу земјите, се стандардизирана типологија на КЈРИП на UNDP и Светска банка и / или Национална типологија на КЈРИП.

4.2.1 Водич за собирање податоци

Првиот предизвик се однесува на идентификување на расходите за климатски промени во рамките на националниот буџет за да може да се анализираат најважните аспекти на јавната потрошувачка. Ова бара да се идентификуваат информации за планирани и остварени трошења за активности поврзани со климатските промени (на доволно разделено ниво). За ова се потребни информации од Министерството за финансии и Министерството за животна средина и просторно планирање за идентификување и потврдување на овие расходи.

Кодовите на расходите на националниот буџет (и во развојните и во не-развијните буџети доколку се соберат одделно) - како и кај програмите кои се надворешно финансирани - треба да се идентификуваат со помош на стручна проценка и сите расположливи документи за буџетот и програмата, вклучително и описи на рамковните средства за трошење. Сметковниот план на државното сметководство (за буџетите, буџетските корисници и единките корисници) треба да се разгледа за да се обезбеди дека административната структура на владата не спречува интегрирање на значајни елементи на трошење во сите секторски министерства. Важно е активностите на буџетската линија да се идентификуваат покрај административните структури.

Меѓутоа, ако времето и ресурсите не дозволуваат такви сеопфатни прегледи, некои пристапи за кои може да се смета дека го намалуваат обемот на работа вклучуваат: (i) идентификување на клучните сектори / министерства / административни одговорности; (ii) идентификување на не-буџетски средства од клучните сектори; (iii) идентификување на кодови поврзани со климата од административната и/или функционалната класификација на буџетот.

По идентификувањето на расходите поврзани со ублажување и адаптацијата кои што треба да се означат, **расходите треба да се класифицираат.**

4.2.2 КЈРИП типологија за класификација на податоци (стандардизирана UNDP/WB типологија)

Една од алатките за класификација на податоците за климатските расходи е стандардна типологија, произлезена од заедничка поддршка на УНДП / Светска банка, КЈРИП. Како што е опишано во табелата подолу, типологијата има три столба кои ги класифицираат сите активности на политиката и алоцираните ресурси: Политика и Управување (ПУ); Научен, Технолошки и Социјален капацитет (НТС) и Испорака на Климатски Промени (ИКП). Исто така, има три нивоа на класификација, способни да анализираат активности за овозможување (како што е градење на капацитетите), како и испорака на специфични секторски програми. Исто така, типологијата обезбедува доволно детална рамка за класифицирање на сите видови расходи (повторливи / капитални, даноци / субвенции или ублажување / адаптација) и според извори (домашни и странски). Преку оваа детална рамка, типологијата овозможува компарабилност со текот на времето и низ земјите. Ако целите на политиката на една земја се менуваат прекувремено, треба да се рефлектираат во менувањето на алокациите. Ако институционалната поставеност на една земја се промени, но не и нејзините политики, влијанието врз трендовите на алокацијата на ресурсите може да се следи.

Табела 4: Типологија применета во заедничката UNDP/World Bank поддршка на КЈРИП во Виетнам

Политика и Управување (ПУ)	PG1: Национална рамка за прилагодување и намалување на ризикот	PG1.1 Развивање на насоки за адаптација на климатските промени и техничките прописи
		PG1.2 Развивање / прилагодување на политика, планирање и механизам за одговор на климатските промени и имплементација на цела влада, претпријатија и заедници
		PG1.3 Управување и следење на спроведувањето на политиките за прилагодување
	PG2: Сеопфатна конзистентна рамка за национална политика за ублажување	PG2.1 Воспоставување на политика, даночна и стимулативна структура за нова и чиста енергија, енергетска ефикасност и ниска емисија на стакленички гасови

		PG2.2 Развивање / прилагодување на секторскиот план и координирање на спроведувањето помеѓу одделите, претпријатијата и провинциите
		PG2.3 Управување и следење на спроведувањето на политиките за ублажување
	PG3: Проценка на влијанието на акциониот план на национално, провинциско и секторско ниво за да се претворат политиката и управувањето во активност и испорака	PG3.1 Акциони и секторски планови
		PG3.2 Проценки на влијанието од климатските промени
		PG3.3 Градење на капацитети за климатски промени
	PG4: Правна рамка за спроведување на политика за климатски промени (сите елементи на климатските промени / зелените политики за раст)	PG4.1 Инструменти за ублажување
		PG4.2 Инструменти за прилагодување
		PG4.3. Инструменти за ублажување и прилагодување
	PG5: Меѓународна соработка, интеграција и диверзификација и зајакнување на ефикасноста на инвестициите во климатските промени	PG5.1 Зајакнување на соработката и партнерството со меѓународната заедница за прашања од климатските промени
		PG5.2 Ефективно управување и координација на странски и домашни инвестиции
Научен, Технолошки и Социјален капацитет (НТС)	ST1: Развој на наука и технологија како основа за формулирање на политики, проценка на влијанијата и идентификување на мерките за адаптација и ублажување на климатските промени	ST1.1 Развој на информации и бази на податоци
		ST1.2 Хидрометеорологија и систем за рано предупредување и проекција на климатските промени
		ST1.3 Зајакнување на биолошки и генетски ресурси
		ST1.4. Истражување и проценка на влијанијата од климатските промени
		ST1.5 Технологија за енергетска ефикасност и ниска емисија на стакленички гасови
	ST2: Подобрување на свеста за климатските промени	ST2.1 Градење на свеста за климатските промени во наставните програми од основното и од повисокото образование
ST2.2 Свесност за климатските промени во различни иницијативи за образование и обука за пост-училишна возраст		
ST3: Развој капацитетите на заедницата за одговор на климатските промени	ST3.1 Поддршка за градење на егзистенција на заедниците во контекст на климатските промени	
	ST3.2 Капацитети во целата заедница како одговор на климатските промени	
Испорака на Климатски Промени (ИКП)	CCD1: Природни ресурси	CCD1.1 Заштита на крајбрежјето и крајбрежни насипи
		CCD1.2 Солен упад
		CCD1.3 Навдонување
		CCD1.4 Рика и насипи на реката
		CCD1.5 Квалитет на вода и снабдување
		CCD1.6 Рурален развој и безбедност на храна
		CCD1.7 Развој на шумите
		CCD1.8 Риболов и аквакултура
		CCD1.9 Биодиверзитет и конзервација
	CCD2: Отпорно општество	CCD2.1 Јавни здравствени и социјални услуги
		CCD2.2 Образование и социјална заштита
		CCD2.3 Резиденцијална и отпорност на градот
		CCD2.4 Транспорт
		CCD2.5 Управување и третман на отпад
CCD2.6 Специфична инфраструктура за катастрофи		
CCD2.7 Зајакнување на намалувањето на ризик од катастрофи		

CCD3: Претпријатие и производство	CCD3.1 Генерирање на енергија
	CCD3.2 Енергетска ефикасност
	CCD3.3 Инфраструктура и градежништво
	CCD3.4 Индустрија и трговија
	CCD3.5 Туризам

Важно е да се напомене дека предложената типологија на КЈРИП не е наменета за воспоставување на кој било модел за политика и институционална рамка, туку е аналитичка алатка за да се овозможат споредби.

Кога се применува нова типологија, стандардна практика е да се развијат белешки за практики или теренски упатства, како што е направено во случајот со PEFA рамката. Ова може да поттикне доследна апликација користејќи повратни информации од практичари за тоа како тие ја примениле типологијата во специфични случаи. Белешките за апликација опфаќаат специфични сектори каде се случува Испорака на Климатски Промени, вид на расходи и програми, даноци и субвенции, помагајќи во изградба на база на податоци за доследна апликација. Ова ќе обезбеди компарабилност во текот на времето и помеѓу земјите, во разумни граници на грешки; т.е. трендовите се доволно јасни за да се овозможи да се направат анализи и да се донесат одлуки (на пример, како да се известува за проекти за вода спроведени од локалните самоуправи или изградба на насип од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање).

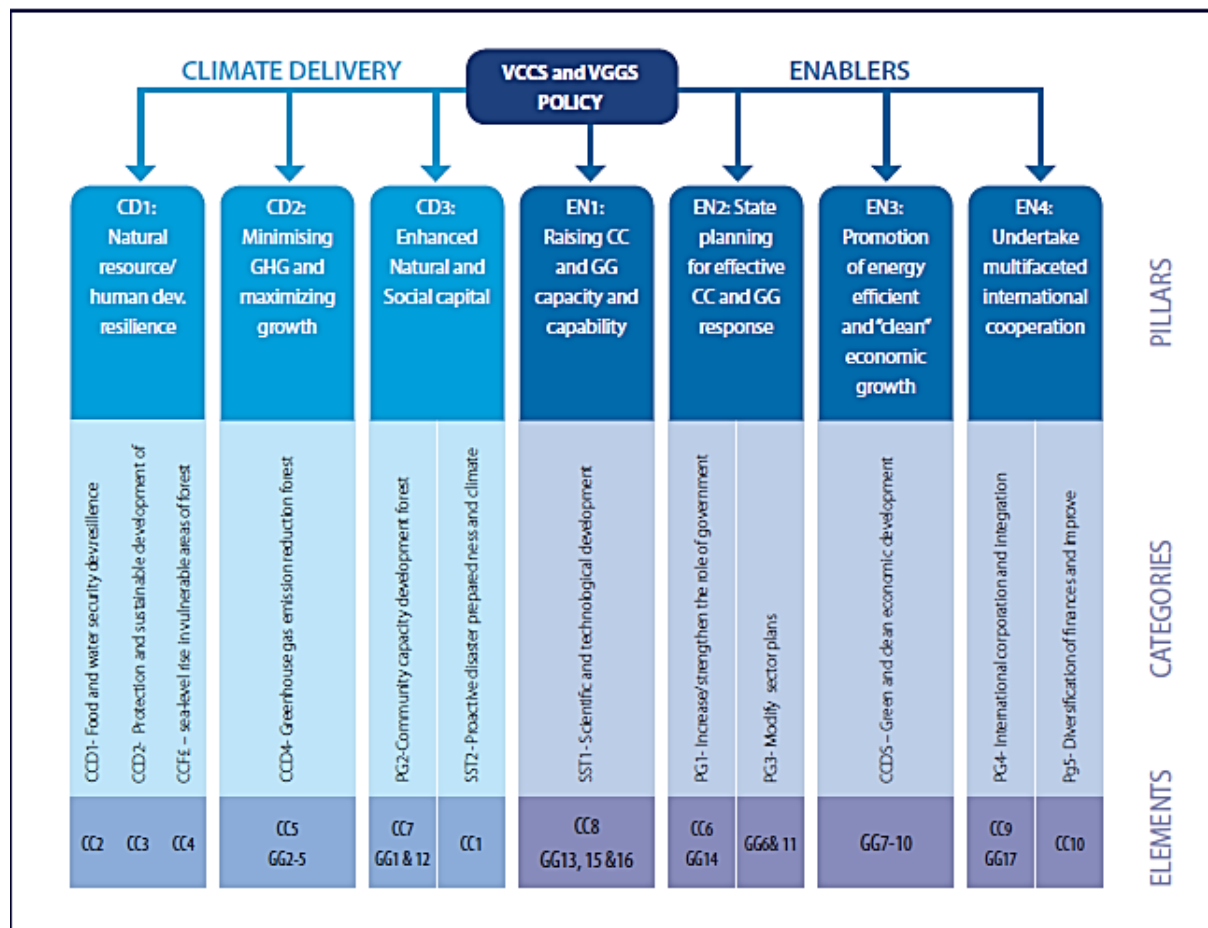
4.2.3 Типологија на целите на националната политика

Методолошкиот прирачник за КЈРИП на UNDP, исто така, претставува друг пристап, типологија на целите на националната политика, а тоа е да се класифицираат расходите според приоритетите на националната политика за климатски промени. Приоритетите на националната политика се засноваат на стратешките области и темите за активности од националните стратегии за климатски промени и акциони планови. Овој пристап, покрај тоа што ја ограничува компарабилноста меѓу земјите, овозможува поврзување помеѓу алокациите на буџетот и приоритетите на националната политика. На оваа типологија можат да се додадат и нови категории. На пример, системот за Климатско Буџетско Ознавање на Филипини ја користи типологијата развиена врз основа на клучните 8 приоритети на Националниот акционен план за климатски промени (NCCAP) за да ги следи активностите за ублажување и прилагодување. КЈРИП на Виетнам исто така ја усвои националната типологија користејќи ги клучните стратески приоритетни програми вклучени во Националната стратегија за климатски промени, Националниот акционен план за климатски промени и стратегијата за зелен раст на Виетнам. Во меѓувреме, климатската фискалната рамка во Бангладеш користи шест тематски приоритети на Стратегијата за климатски промени и акционен план на Бангладеш (BCCSAP 2009) како Типологија на целите на националната политика за следење и мониторинг на климатските расходи. Вреди да се напомене дека овие пристапи (стандардна типологија КЈРИП и типологија на целите на националната политика) не се меѓусебно исклучиви, туку се комплементарни едни на други, како што е случајот со КЈРИП на Виетнам

Поврзувањето на расходите поврзани со климатските промени со целите на националната политика за климатски промени според стратегиите и акционите планови на земјата може да биде моќна алатка за придвижување на земјите кон климатско одговорно буџетирање и ефикасен систем на мониторинг и евалуација. Поврзувањето на трошењето и целите на политиките дава увид во алокацијата на ресурсите преку овие цели на политиката, на национално и под-национално ниво и помага во идентификување

на празнините помеѓу распределбата на ресурсите и целите на политиките доколку ги има.

Графикон 2: Примери за типологија за климатски промени поврзани со националната политиката на Виетнам

4.3 Пондерирање на климатската значајност

Следејќи ја класификацијата на податоците, за да се измерат релевантните климатски расходи, следниот чекор на анализата на релевантни климатски расходи е да се идентификуваат и да се пондерира релевантноста за климатските промени на овие политики и програми. Релевантноста за климатските промени на политиките и програмите зависи од одговорноста на проценетите тековни и потенцијални влијанија на климатските промени кај различни групи на население (сиромашните, ранливи и загрозувани групи, жени и деца), различни географски области и различни институционални способности за испорака услуги.

Некои програми се целосно релевантни, како оние што развиваат политика за прилагодување и ублажување на климатските промени или истражување на влијанието на климатските промени. Сепак, некои програми што се однесуваат на развојниот јаз и веќе постоечките климатски предизвици можат да обезбедат дополнителна корист во врска со климатските промени. За да оцениме како ресурсите се посветени на политиките и програмите кои се одговор на влијанието на климатските промени, затоа е корисно да се изврши пондерирање на собраните податоци за одделните расходи.

Тука е истакната потребата да се дефинира релевантноста во однос на одговорот на политиките и нивните програми на ранливоста на луѓето и областите од климатските промени. Сепак, ова е предизвикувачка задача која бара значителна анализа на ранливоста што не може секогаш да постои.

Ранливоста треба да се дефинира во националниот контекст. За да го стори тоа, треба да се користат постојни проценки на ранливост кои се развиени. Овие може да вклучуваат национални извештаи за влијанието на климатските промени, ранливоста и прилагодувањето доставени до UNFCCC; информации за влијанието на ранливоста и прилагодувањето кон климатските промени, синтетизирани од Меѓувладиниот панел за климатски промени⁶; профилот на климата на ниво на земја од меѓународни организации како што се UNDP или Светска банка; или пофокусирани проценки подготвени на ад-хок основа, за специфични заедници, тематски сектори (на пр. земјоделство, вода, здравство, инфраструктура) или фокусирање на специфични локации (на пример, крајбрежје, градови, региони), користејќи поставени методологии и алатки⁷. При дефинирањето на ранливоста, особено внимание треба да се посвети на сиромашните и ранливите групи, жени и деца. Се предлага да се разгледаат достапните информации за ранливоста од климатските промени и каде е можно да се користат информации или да се направи анализа за сиромаштијата и полот на климатските промени⁸.

Заради обезбедување на пондерирање на алокациите и расходите, треба да се донесе јасна одлука во однос на прашањата како што се: Може ли развојниот јаз да се разликува од прилагодување на влијанието на климатските промени? Која е дополнителната придобивка од расходот која треба да ја оствари влијанието на климатските промени сама од себе? Дали дополнителната придобивка од обезбедување прилагодување за ранливите области и групи се исти во сите региони и со текот на времето? Одговарањето на овие прашања бара детални информации и анализи кои не може секогаш да бидат можни.

Постојат две широко користени алатки за пондерирање кои ги рефлектираат различните нивоа на достапност на податоците, имено: i) Пристап 1 - **Индекс на релевантност на климатски промени** (според индексирањето на КЈРИП или според индексирање на OECD КГР Рио Маркерите, доколку податоците се лимитирани – Ниво 1) и ii) Пристап 2 – **Показателот трошоци – користи** на КЈРИП (доколку потребните податоци се достапни – Ниво 2). Овие алатки не се меѓусебно исклучиви, туку треба да се гледаат како комплементарни: опцијата 1 овозможува прва брза проценка, додека опцијата 2 бара повеќе информации и обезбедува економска проценка на придобивките поврзани со одредена програма. И во двата случаи, бидејќи климатските јавни расходи се процес што го поддржува капацитетот на националните засегнати страни да ги формулираат нивните потреби и да го дизајнираат нивниот одговор на политиката, важно е да се вклучите со корисниците и засегнатите страни за да ја потврдите анализата.

⁶ "Contribution of the Working Group II to the Fourth Assessment Report (AR4) of the IPCC" (updated 2013, IPCC). Also: "*Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation*" Special Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, 2012" обезбедува мапи со проценки на зголемување на периодот на враќање на екстремните настани на климата (суви денови, температури, 24 часа врнежи)

⁷ Постои брзорастечка маса на литература која се осврнува на термини како ранливост, еластичност и прилагодлив капацитет, особено за природните системи. Методологии вклучуваат: 1- UNDP Adaptation Policy Framework (APF); 2- UNEP "Vulnerability and Climate Change Impact Assessments for Adaptation", with a specific version for cities; 3- UNFPA and WEDO: "Climate Change Connections: Gender, Population and Climate Change"; 4- WHO "Protecting health from climate change, vulnerability and adaptation assessments; and for assessments at grassroots level; 5- "Understanding Vulnerability to Climate Change, Insights from Application of CARE's Climate Vulnerability and Capacity Analysis" (CVCA) Methodology"; 6- ELDIS: "Community-based adaptation tools and practices on Community-based adaptation Exchange" (CBA-x).

⁸ "Incorporating Gender and Poverty Analysis in the Climate Public Expenditure and Institutional Review: A Methodological Note" Anit N. Mukherjee, Consultant, Climate Change, Gender and Poverty, UNDP Asia Pacific Regional Centre, Bangkok, October 21, 2014

4.3.1 Пристап 1 - Индекс на релевантност на климатски промени: индексирање на КЈРИП или индексирање на OECD КПР Рио Маркерите

4.3.1.1 Индексирање на OECD КПР Рио Маркерите

Поголемиот дел од членовите на КПР на OECD се потпираат на Рио маркерите кога меѓународно известуваат за финансии за развој на животната средина. Сепак, бројките што можат да се извлечат од Рио маркерите не се секогаш идентични со оние што се пријавени до Конвенциите. Ова го отсликува фактот дека Рио маркерите првично беа наменети да ги следат главните текови на животната средина во развојната соработка, а не да ги измерат финансиските текови. На пример, кога известуваат до UNFCCC за финансии дадени во Национални комуникации, национални извештаи или двегодишните извештаи, некои членови ги користат податоците од Рио маркерот како основа врз која тие применуваат дополнителни квантитативни методологии, на пример во форма на коефициенти. Додека поголемиот дел од членовите на КПР пријавуваат 100% од финансиите обележани како главни, многу земји едвај претставуваат одреден удел на финансии насочени кон климатските промени како значајна цел. Овие износи се разликуваат (од 0-100%) и во моментот не постои заеднички стандард за известување. Во некои случаи, постои и ограничена транспарентност врз основа на евиденциите што го поддржува избраниот пристап. Може да се појават и други разлики во известувањето за Рио конвенциите. На пример, дали се пријавени податоци за дадена заложба или за извршена исплата, или се разликуваат во географскиот опфат.

ЕУ го усвои следниов пристап за користење на Рио маркерите: **доколку активната е означена како главна за ублажување или прилагодување, тогаш 100% од поддршката се смета и пријавува како климатско финансирање. Ако активната за помош е означена како значајна за ублажување или прилагодување, тогаш само 40% од поддршката се смета и пријавува како климатско финансирање. За да се избегне двојно броење, секоја активност може да смета само како 100%, 40% или 0%. Ако активност е обележана истовремено и за ублажување и за прилагодување, таа ќе се смета како финансирање целосно за ублажување и финансирање целосно за прилагодување.** Сепак, само највисокото означување ќе се земе кога ќе се пресмета вкупниот финансиски релевантен финансиски придонес на активната (ЕУ 2016). Како резултат, вкупната поддршка за ублажување плус вкупната поддршка за прилагодување е поголема од вкупната поддршка. Не постои посебна категорија за обележување на проекти кои се релевантни и за ублажување и за прилагодување како „вкрстено“.

Неколку методолошки разлики во приодите што ги користат земјите-членки за подготовка на нивните износи на помош дадена за климатските финансии станаа очигледни при анализата на податоците за Регулатива за механизам за мониторинг на ЕУ. Различни коефициенти за Рио маркерите (сметајќи 100%, 20%, 40% или 50% од финансирањето ако проектот е обележан како „значаен“); кој коефициент се користи доколку проектот е означен како главен / значаен за повеќе од една категорија)

Како да се постапи кога активната е означена истовремено и како активност и за ублажување и за прилагодување:

- Опција 1: Доколку е значајна = 40%, активната се смета 20% за прилагодување и со 20% за ублажување
- Опција 2: Доколку е значајна = 50%, активната се смета 25% за прилагодување и со 25% за ублажување

За да се избегне двојно броење, во случај кога активност е обележана и за ублажување, и за адаптација, збирот на коефициенти за секој маркер никогаш не треба да надминува

100%. Секоја активност може да смета само како 100%, 40% (опција 1), 50% (опција 2) или 0%.

Во случај на опција 1 (40%): Ако активност е обележана и за ублажување, и за прилагодување, само најголемото означување ќе се смета кога ќе се пресмета вкупниот релевантен климатски финансиски придонес од активността.

4.3.1.2 Индекс на климатска значајност на КЈРИП

Методот на пондерирање е имплементиран во голем број претходни анализи на климатски јавни расходи во многу земји, во форма на индекс на релевантност, од низок до многу висок. Методологијата на КЈРИП во дизајнирањето на моделот се базира на пристапот на OECD на Рио маркерите и затоа е многу сличен на него. Во неговото развивање се тргнува од декларираниите цели на програмите и расходите во однос на Методологијата на Рио Маркери, развиена од OECD и ја оцени релевантноста на секој расход од аспект на климатските промени, на скала од 0 - 100%. Потоа, сите активности беа групирани во четирите категории наведени во Табела 5, со соодветните пондери што се применуваат на расходите за одредена програмата / политиката, со цел да се квантифицираат климатските расходи. Анекс I дава подетални примери на индексот на климатска значајност на КЈРИП.

Табела 5: Индекс на климатска значајност на КЈРИП

Ниво	Пондер	Образложение
Висока значајност	Пондер поголем од 75%	Јасна примарна цел за испорака на специфични исходи кои ја подобруваат отпорноста на климатските промени или придонесуваат за ублажување
Средна значајност	Пондер помеѓу 50% и 74%	Било (i) секундарни цели поврзани со градење на отпорност или ублажување на климатски промени, или (ii) мешани програми со низа активности што не се одвоени лесно, но вклучуваат барем некои што промовираат отпорност или ублажување на климатски промени
Ниска значајност	Пондер помеѓу 25% и 49%	Активности што прикажуваат атрибути каде може да се појават индиректни придобивки од адаптација и ублажување
Маргинална значајност	Пондер помал од 25%	Активности кои имаат само многу индиректни и теоретски врски кон отпорност на климатски промени

4.3.2 Пристап 2 – Показателот Трошоци – Користи на КЈРИП

Оваа методологија овозможува алоцирање на пондер дефиниран со тоа колку е чувствителна програмата за климатските промени, интринзивно поврзувајќи ја очекуваната корист на активността со влијанието на климатските промени. Ја ускладува анализата на климатските влијанија и анализата на климатска значајност со тоа што ја анализира користа кога влијанијата од климатските промени се материјализираат во однос на ситуацијата без климатските промени. Обезбедува рационален пристап кој ќе помогне да се избегнат програмите за „зелено миење“ чии цели се поврзани со климата, но кои не создаваат климатски користи. Во таа смисла, таа е способна да ја идентификува „дополнителната“ компонента на климатските промени на една програма на многу пообјективна основа (споредена со субјективна проценка на аналитичарите со примена на методот на Индекс на климатска значајност на КЈРИП).

Овој пристап го одредува пондерот на климатското значење со анализа на придобивките кога влијанијата на климатските промени се материјализираат во споредба со ситуацијата без климатските промени. На тој начин, овој пристап ја идентификува „дополнителната“ компонента на климатските промени на една активност на пообјективни основи (во споредба со субјективната проценка на декларирани цели во методот на Индекс на климатска значајност на КЈРИП). Ова може да се направи на следниов начин:

$$CC\% = \frac{B - A}{B}$$

каде, A = придобивките што би биле генерирани од активност, доколку не би имало климатски промени

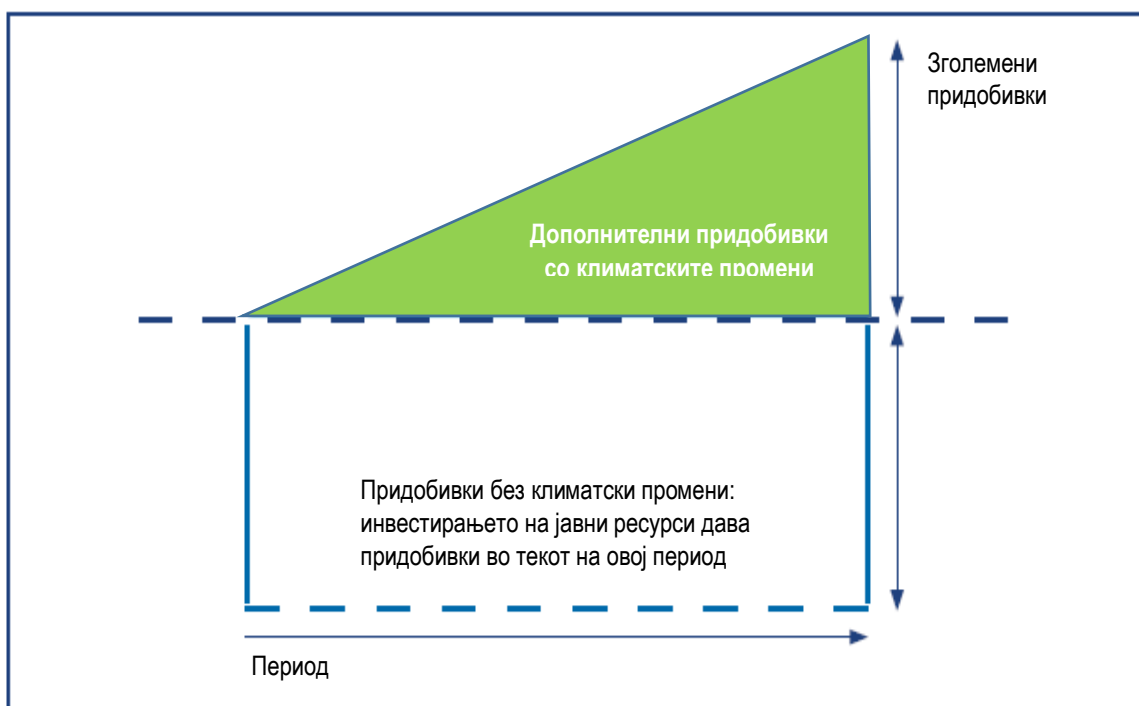
B = придобивките кои би биле генерирани со климатски промени

Графиконот 3 ја прикажува анализата на придобивките во ситуации „со“ и „без“ влијанија на климатските промени. Транспарентната и зелена област ги претставува придобивките од инвестирање⁹ на јавни ресурси.

Сепак, овој пристап не е секогаш изводлив. Ограничената достапност и доверливоста на податоците, сложеноста на анализата и националниот капацитет може да ограничат ригорозна анализа на односот на трошоците на придобивките. За решавање на ова прашање, експериментиран е помалку квантитативен пристап. Овој метод се потпира на проценки на експертите за климатските придобивки (споредена со економската, социјалната и еколошката корист од активностите под сценарија „со“ и „без климатски промени“), наместо на енергични анализи за користи и трошоци. Експертите можат да бидат владини службеници од централните и ресорните министерства и други агенции. Откако климатските и другите придобивки ќе бидат проценети според овие две сценарија, формулата за значајноста на климатските промени може да се примени слично како и погоре. Овој пристап има корист од учеството и придонесот на клучните засегнати страни, консумира помалку време и ги охрабрува владините службеници да размислат за влијанието на климата и климатските ризици во формулацијата на политиките и активностите. Овој пристап, за разлика од пристапот трошоци - користи, не ги отстранува во целост ризиците од надувување на климатската значајност со оглед на тоа што придобивките се субјективно проценети. Затоа, потребно е јасно насочување за тоа како да се бодуваат релативните придобивки за да се избегне преценување на придобивките од климатските промени, споредено со економските, социјалните и ко-придобивките од животната средина. Експертските мислења треба да бидат надополнети со други меѓународни и технички студии, како што се Меѓувладиниот панел за климатски промени (МПКП) и други регионални / национални проценки. Употребата на критериумите за значајноста на климатските промени, исто така, ќе помогне во проценката на придобивките од климатските промени. Повеќе информации за препорачаните критериуми и зададените вредности се дадени во Анекс IV и V на „Методолошкиот водич: Климатски Јавни Расходи и Институционален Преглед (КЈРИП)“

⁹ Инвестирањето на јавните ресурси може да се направи во кој било вид на програма или даночни олеснувања и субвенции, не е врзано за капиталните расходи.

Графикон 3: Пристапот на показателот Трошоци – Користи на КЈРИП

Табела 6: Споредба на двете пондерирачки методи

Пондерирачки метод	Врска со ранливоста	Робусноста на промена	Споредливост во текот на времето	Јачина
Индекс на климатска значајност на КЈРИП	Индиректен	Интегрирајте ги промените во перцепцијата од страна на тимовите и националната администрација	Не, специфично во поглед на тим и ресурси	Едноставност / контекстуализирано
Показателот Трошоци – Користи	Земна е во предвид проценката за влијанието на климата и ранливоста на овие влијанија што беше направена при дизајнирање на интервенцијата. На пример, наводнувањето е веројатно добро за развојот, но само ако нејговата одржливост и специфичните технички спецификации се дизајнирани да ги земат предвид идните модели на врнежи од дожд.	Врз основа на аналитички алатки и достапни податоци, обезбедување можност за ажурирање, може да се примени за секоја нова програма.	Обезбедено	Идентификувајте „рационален“ дел од трошоците за климатските промени во програмата. Не биде повеќе документиран со нови КЈРИП

Пондерирање на климатско значајните расходи од аспект на родова сензитивност и останати аспекти. Про-сиромашните и родово чувствителни климатски јавни расходи, исто така, ќе бидат пондерирани и во поглед на сензитивноста на сиромаштија и родово сензитивноста. Тројното пондерирање (сиромаштија, пол и клима) ќе биде моќна алатка за идентификување на видот на трошење што е насочено кон сиромашните и ранливите во справувањето со влијанијата од климатските промени.

ДЕЛ II: Најсоодветна методологија за редовно собирање на податоци и информации за национални / локални ресурси наменети за климатски промени

5. Климатско Буџетско Означување (КБО) како алатка на Владата за следење на климатските финансии во нивните буџети

5.1 Генералниот контекст на Климатското Буџетско Означување (КБО)

Негативното влијание на климатските промени врз човековите животи, окружувањето, општества и економии ја разјасни потребата за усогласено дејствување на глобално и национално ниво. Ова се гледа во Целите на Одржливиот Развој (ЦОР), кои потенцираат дека социјалниот и економскиот развој мора да се постигнат на начини што се одржливи за планетата. Ова бара мобилизирање на финансиските ресурси од широк спектар на извори - јавни и приватни, билатерални и мултилатерални.

Владите, а особено министерствата за финансии, треба да ја разгледаат улогата на домашните ресурси и да го разберат влијанието на климатските промени врз нивните економии, како и вредноста за парите и ефективноста која се обезбедува со сегашните и потенцијалните распределби на ресурсите во релевантните сектори.

Климатските промени се меѓусебна тема и ретко кога е засебен посебен сектор или комплетна програма во владиниот финансиски менаџмент и владиното финансиско известување. Активностите на јавниот сектор релевантни за прилагодување и ублажување на климатските промени обично се распространети во голем број на министерства - вклучително на пример, министерствата за животна средина, земјоделство, енергија и транспорт. Оваа дисперзија создава ризик од недостаток на сопственост и свесност, и поставува специфични предизвици за управување со јавните финансии поврзани со тешкотијата во планирањето, идентификувањето и известувањето на трошоците поврзани со климата.

Климатско Буџетско Ознавање (КБО) е дизајнирано да помогне во решавањето на овие предизвици. Тоа е алатка за идентификување, класифицирање, пондерирање и означување на климатско значајни расходи во буџетскиот систем на владата, овозможувајќи проценка, мониторинг и следење на тие расходи. Тоа вклучува процес на определување на ознака за климатски буџет, како што е ознака или код на сметка, на одделните буџетски линии или на групите на буџетски линии.

„Климатско Буџетско Ознавање“ (КБО) е една многу значајна алатка за следење на климатските финансии, дизајнирани да им помогнат на земјите да ги вклучат климатските промени во јавниот финансиски менаџмент, со цел да ги ублажат економските, социјалните и еколошките влијанија на климатските промени.

Следењето на меѓусебни цели, како што е прилагодувањето и ублажувањето на климатските промени, претставува предизвик за традиционалното управување со буџетот, што е типично структурирано околу организациските, економските и програмските класификации. Традиционалното управување со буџетот вообичаено не дозволува опфаќање на трошоците за меѓусебни прашања како што се климатските промени. КБО е дизајнирано да го надмине ова ограничување, врз основа на искуството од други тематски алатки за мерење на буџетот, како што се полот, намалувањето на сиромаштијата, или децата - а исто така и самиот обезбедува платформа и искуство за развој на други алатки за меѓусебно буџетирање.

Особено, климатското буџетирање може да обезбеди влезна точка и да ги поддржи напорите на владите да ги следат ресурсите за остварување на целите на одржлив развој, имајќи предвид дека меѓусебните цели на адаптацијата на климатски промени се поврзани со голем број на ЦОР. Прво, КБО може да помогне да се следи напредокот кон ЦОР 13 („Преземање итна акција за борба против климатските промени и нивните влијанија со регулирање на емисиите и промовирање на развојот на обновливите извори на енергија“), како и аспектот на климатските промени што се крие кај другите ЦОР, како што е ЦОР 7 (прифатлива и чиста енергија)¹⁰. Второ, надвор од својот климатски фокус, КБО може да послужи како една компонента на концептуалниот модел за земјите кои размислуваат за воведување на буџетирање за остварување на ЦОР или следење на буџетот.

5.2 Користи од воведување на Климатско Буџетско Означување

Повеќе од алатка за следење на расходите, КБО покажа широк спектар на придобивки. Придобивките вклучуваат:

- **Подигање на свеста и разбирањето на климатските промени:** i) Помош за зајакнување на планирање и буџетирање во ресорните министерства; ii) Давање видливост на владиното дејствување за климатските промени, како во рамките на владата, кон отчетноста на државните институции и институциите за надзор, така и меѓу граѓаните.
- **Мобилизирање на ресурсите за климатски промени:** Обезбедува докази за тековното трошење на владата како основа за проценка на јазот во финансирање, што претставува информирање за ангажманот на владата со партнерите за развој и пошироки напори за мобилизирање на дополнителни ресурси.
- **Подобрено следење и известување за политиката и напредокот на климатските промени:** Го олеснува известувањето на владата за меѓународни обврски, како што се двегодишните ажурирани извештаи (ДАИ) за национално определените придонеси (НОП) на UNFCCC и напредок кон остварувањето на ЦОР. За ДАИ, КБО обезбедува податоци за расходите кои рутински се обезбедуваат од постојниот систем на финансиско управување за да се квантифицира како тековното трошење, така и потребата од дополнително финансирање за спроведување на НОП.

¹⁰ За систематска анализа на усогласувањето помеѓу целите на климатските промени во рамките на националните утврдени придонеси и СПГ, погледнете во анализата на климатските промени: [analysis https://www.climatewatchdata.org/ndcs-sdg](https://www.climatewatchdata.org/ndcs-sdg).

5.3 КБО како начин за вклучување на климатските промени во јавниот финансиски менаџмент

КБО не е самостојна иницијатива, но е дел од поширок пакет реформи што владите можат да ги користат за да се помогне во операционализирање на националните политики за климатски промени и акциони планови, вклучувајќи ги на тој начин климатските промени во јавниот финансиски менаџмент (ЈФМ).

Голем број на држави го презедоа пристапот на Климатски Јавни Расходи и Институционален Преглед (КЈРИП) за да ги искористат постојните структури и ресурси за климатските промени, и како основа за дизајнирање на понатамошни реформи - видете во рамката 1. Реформите за КБО, кои можат да се прилагодат во посебен контекст на националниот систем на ЈФМ и политика за климатски промени, настојува да го институционализира и да направите рутинска анализа на расходите што се базира на наодите и препораките на КЈРИП.

Во многу земји, воспоставен е пристапот на Климатски Јавни Расходи и Буџетски Преглед (КЈРБП), кој е многу сличен на пристапот на КЈРИП. Преку процесот на КЈРБП, улогата и местото на Министерството за финансии во поддршката на вклучувањето на главните текови за климатските промени значително се зголеми. Министерство за финансии со тоа станува важен играч во дискурсот за климатски промени, вметнат во актите за климатски промени, со усвојување на новата Национална политика за климатски финансии, усвоена од страна на парламентот, што ја засилува оваа позиција.

КБО е една компонента на Рамката за Финансирање на Климатските Промени (РФКП), која има поширок опсег за здружување на мулти-секторски климатско значајни финансиски текови, преку: обезбедување на сеопфатен преглед на домашните и меѓународните климатски финансии; поврзување на политиките за климатски промени со планирањето и буџетирањето; приоритизирање на климатските активности; и развој на соодветни модалитети за управување со климатските финансиски текови на ефективен и транспарентен начин. За да се максимизира користа на КБО, алатката треба да се поврзе со другите процеси на РФКП за да се вклучат климатските промени во планирањето и буџетирањето и да бидат интегрирани во постојниот систем на ЈФМ.

Рамка 1. КЛИМАТСКИ ЈАВНИ РАСХОДИ И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД (КЈРИП)

КЈРИП е алатка за дијагностицирање која е развиена за да се проценат можностите и ограничувањата за интегрирање на активностите за климатските промени во рамките на процесот на алокации и трошења на националните и под-националните буџети. КЈРИП обезбедува квалитативна и квантитативна анализа на јавните расходи на една земја и како тие се поврзани со климатските промени, нејзините планови и политики за климатските промени, институционалната рамка и архитектурата на јавните финансии. Дефиницијата на расходите поврзани со климатските промени е прилагодена за секоја земја врз основа на консултативен процес што ги зема предвид неговите национални приоритети.

Методологијата КЈРИП е развиена од методологијата за преглед на јавните расходи и е елаборирана од страна на UNDP во Методолошкиот водич за КЈРИП за 2015 година. Како што е утврдено во тој водич, аналитичката рамка на КЈРИП има три клучни столба: анализа на политика, институционална анализа и анализа на климатските јавни расходи.

- ✓ **Анализа на политика:** Преглед на рамката на политиките за климатски промени и рамката за мониторинг, како и како целите на политиките се преточуваат во програми и инструменти.

- ✓ **Институционална анализа:** Анализа на улогите и одговорностите на институциите и нивните капацитети за формулирање, спроведување и координација на одговорот на климатските промени. Овој столб, исто така вклучува и преглед на буџетскиот процес и процесот на планирање и неговите врски со финансирањето на политиките и програмите за климатски промени (прилагодување и ублажување).
- ✓ **Анализа на климатските јавни расходи:** Овој столб ги квантифицира климатските расходи во рамките на вкупниот национален буџет и ги мери фискалните политики, како што се даночните стимулации и субвенциите, како дел од инструментите за финансирање на климата.

Дополнителни ресурси: UNDP 2015 КЈРИП Методолошки упатство.

6. Воспоставување на национален систем за Климатско Буџетско Означување

Врз основа на разгледувањето на документите и студиите кои се однесуваат на случаите на земјите кои имаат воспоставено КБО, утврдени се десет чекори во процесот на разгледување, развој и спроведување на Климатско Буџетско Означување. Овие чекори не треба да се сметаат како стриктна и пропишана методологија - туку тие опфаќаат опции околу клучните одлуки бидејќи се појавуваат во различен контекст во различни земји.

Графиконот 4 дава преглед на десетте чекори групирани во три фази, и прикажува за секој чекор која владина агенција или агенции обично имаат водечката улога во имплементацијата на тој чекор. Ова е изведено, како што веќе наведовме, врз база на анализата на земјите кои имаат искуство со КБО.

Графикон 4: Преглед на клучните одлуки во процесот на развој на КБО

1	ЦЕЛТА И ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА КБО	
	Чекор 1.	Дефинирање на клучните цели и засегнатите страни (ТПКП со МФ)
	Чекор 2.	Идентификување како КБО може да помогне во постигнувањето на националните цели на климатските промени (ТПКП)
	Чекор 3.	Идентификување на параметрите поставени од постојниот систем на ЈФМ (МФ)
2	ТЕХНИЧКИ ДИЗАЈН	
	Чекор 4.	Поставување на рамка за идентификување на расходите за КП (ТПКП)
	Чекор 5.	Дефинирање на методологија за пондерирање (ТПКП со МФ)
	Чекор 6.	Определување како ќе се идентификуваат расходите за климатските промени во националниот системот на ЈФМ (МФ)
3	ПРИСТАП ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	
	Чекор 7.	Утврдување на целокупниот модалитет за КБО (МФ со ТПКП и МЖСПП)
	Чекор 8.	Постапка за процедурата за означување (МФ со ТПКП и МЖСПП)
	Чекор 9.	Утврдување на формат за известување (МФ со ТПКП и МЖСПП)
	Чекор 10.	Доделување на улоги и одговорности (МФ со ТПКП и МЖСПП)

6.1 Фаза I: Идентификување на целта и воспоставување на КБО

Вкрстената природа на климатските промени може да ја искомплицира задачата да се дефинира јасен опфат за КБО. Дури и кога решавањето на влијанието на климатските промени претставува една од основните стратешки цели на една влада, повеќекратното влијание на климатските промени го прави многу малку веројатно дека сите активности за климатските промени можат да бидат групирани и управувани како единствена програма и политика од едно ресорно министерство. Климатските активности не се концентрирани единствено само во министерството за животна средина, иако најголемиот борј активности се наоѓаат во тој сектор. Нив ги има низ сите секторски министерства, особено во секторското министерство за земјоделие, економија, енергетика, транспорт и сообраќај, урбанизам итн. Дури понекогаш, една климатска активност може да се однесува на повеќе различни секторски министерства.

Додека некои активности може да се идентификуваат како климатски активности врз основа на нивните експлицитни цели (т.е. тие ги артикулираат целите за климатски промени или се поврзани со националната политика за климатски промени), постојат многу други активности во сите владини сектори кои можеби немаат експлицитна климатска цел, но нивната имплементација сепак има значително влијание врз климатските промени (на пр. градежни проекти кои вклучуваат решенија за прилагодување на климатските промени). Со вакви активности се поставува и прашањето за „дополнителност“. На пример, кога проект што веќе бил планиран да се спроведе, добил дополнително финансирање за да се направи чувствителен на климатски промени. На пр. пат кој веќе бил буџетиран, дополнително е финансиран за да се направи патот поотпорен на штети предизвикани од поплави и сл. Климатските расходи во овој случај, се дополнителните средства, кои се додадени строго како одговор на размислувањата за климатските промени. Елементот на дополнителноста станува покомплексен кога - што треба да се преферира - отпорноста на климатските промени е дизајнирана во проектот од самиот почеток.

Постојат два клучни параметри кои ја дефинираат контурата на КБО:

1. Ширина на покриеност - Со својот опфат КБО може да ја покрие националната политика за климатски промени, во која се дефинирани голем број приоритетни сектори (на пр. На Филипините), или опфаќа поширок спектар на (централна) активност на владата (на пр. во Непал и Пакистан). Додека втората опција ќе генерира сеопфатни информации, таа бара значителен капацитет за генерирање на информации за ранливоста и правење на постојана проценка на значајноста за климатски промени на програмата / проектот во сите сектори, што доведува до точка (2)
2. Длабочина на покриеност - Нивото на сеопфатност на анализата на климатската релевантност се движи од брза проценка заснована врз проектни документи и консултации со владини експерти до длабинска проценка на климатска сензитивност, дали спроведувањето носи придобивки за ублажување и / или прилагодување. Сеопфатен пристап ќе биде моделиран по проценките на влијанието на програмите врз животната средина.

Чекор 1. Дефинирање на клучните цели и засегнатите страни КБО

Целта на овој чекор е клучните засегнати страни да се договорат за приоритетните цели на владата за КБО, што потоа може да послужи како основа за носење на одлуките за неговиот конечен дизајн. Пример, за цели за употреба на КБО:

- Поддршка на подобар дизајн на проекти;

- Овозможува следење и известување за климатските финансиски текови, внатрешно и надворешно;
- Олеснување на проценката на резултатите од климатските инвестиции;
- Олеснување на мобилизацијата на ресурсите од пазарот на капитал.

Предложена агенција за техничко спроведување: тела кои делат одговорност за климатско планирање и финансирање, како што се Министерството за финансии и Тело за политика за климатски промени, најверојатно Министерството за животна средина и просторно планирање.

Чекор 2. Идентификување како КБО може да помогне во постигнувањето на националните цели на климатските промени

Целта на овој чекор е клучните засегнати страни да ја артикулираат врската помеѓу КБО и постигнувањето на целите дефинирани со рамката на националната политика за климатски промени.

Предложена агенција за техничко спроведување: Тело за политика за климатски промени (најверојатно Министерството за животна средина и просторно планирање)

Чекор 3. Идентификување на параметрите поставени од постојниот систем на ЈФМ

Целта од овој чекор е да се осигура дека процесот на развој на КБО, неговиот технички дизајн и постапката за спроведување се втемелени во националниот систем на ЈФМ.

Предложена агенција за техничко спроведување: Министерството за финансии со оглед на целта на КБО да го институционализира следењето на расходите поврзани со климатските промени, неговиот дизајн и имплементација треба да бидат втемелени во постојниот систем на ЈФМ.

6.2 Фаза II: Определување на техничкиот дизајн

Со оглед на широкиот опсег на она што може да се дефинира како активност за климатските промени во различни сектори, КБО треба да биде дизајнирано за да и овозможи на владата да ги анализира трошоците за климата според релевантност и, каде што е возможно и изводливо, по видови интервенции. Додека помалку сложените дизајни, можеби водени од постојниот капацитет, ќе го олеснат првичното спроведување, важно е системот да може да се развива со текот на времето (да ги опфати на пример импликациите од науката за климата и развојот на политиките за она што се квалификува како климатско релевантно во буџетот) и да се обезбедат информации за робусна анализа.

Техничкиот дизајн на КБО ги содржи следниве три чекори, кои заедно ја утврдуваат сложеноста на системот на КБО.

- *Прво*, дефинирање и класифицирање на климатските расходи според типови на интервенции/вложувања;
- *Второ*, проценка и „пондерирање“ на климатската значајност за секој од овие расходи; и
- *Трето*, утврдување за тоа како ќе се идентификуваат тие расходи или ќе се „означуваат“ во системот на ЈФМ.

Чекор 4. Дефинирање и класифицирање на релевантните климатски расходи

Целта на овој чекор е да се воспостави рамка за идентификување на расходите во јавниот сектор кои се релевантни за климатските промени. Ова обично ќе биде список на специфични секторски активности или категории на активности групирани по видови интервенции што можат да се применат во различни ресорни министерства..

Предложена агенција за техничко спроведување: Тело за политика за климатски промени.

Дефиницијата за она што претставуваат релевантни климатски активности е најважен прв чекор во проценката на климатските финансии. Комитетот за помош при развој на Организацијата за економска соработка и развој (OECD) изработи дефиниции за ублажување и прилагодување на климатските промени како дел од „Рио маркерите“ што ја следи ОПР поврзана со климатските промени. Мултилатералните развојни банки (МРБ), исто така, развија сет на критериуми за адаптација и ублажување за да ги следат нивните инвестиции. Критериумите за утврдување активности за климатски промени се објаснети погоре во точката 4.1, а класификацијата на јавните климатски расходи е објаснета во 4.2.

Чекор 5. Дефинирање на методологијата за пондерирање на означените климатски расходи

Целта за процена на пондерот на секој идентификуван климатски расход е да се определи неговиот степен на важност за климатските промени (т.е. колкав дел од буџетот на активноста директно служи за остварување на некоја од целите на климатските промени) и да се избегне надувување на обемот на климатските трошоци.

Предложена агенција за техничко спроведување: Тело за политика за климатски промени во соработка со Министерството за финансии.

Постојат две широко користени алатки за пондерирање кои ги рефлектираат различните нивоа на достапност на податоците, имено: i) Пристап 1 - Индекс на релевантност на климатски промени (според индексирањето на КЈРИП или според индексирање на OECD КПР Рио Маркерите, доколку податоците се лимитирани – Ниво 1) и ii) Пристап 2 – Показателот трошоци – користи на КЈРИП (доколку потребните податоци се достапни – Ниво 2). Овие два пристапи се пошироко објаснети во точката 4.3 погоре.

Чекор 6. Определување како ќе се идентификува расходот за климатските промени во националниот системот на ЈФМ

Целта на овој Чекор е да се утврди како ќе се идентификуваат расходите за климатски промени во системот на ЈФМ со одлучување за најрелевантната и најизводлива димензија на сметковниот план за означување или кодирање на буџетските ставки за климатски промени / климатските расходите, како и за посакуваното ниво на детали.

Предложена агенција за техничко спроведување: Минстерство за финансии.

6.3 Фаза III: Определување на дизајнот за имплементација

Изборот на модалитетот за имплементација е значаен за да се утврди колку е централизиран (т.е. првенствено вклучување на МФ и ТПКП) или широк или децентрализиран (т.е. подразбира активно вклучување на ресорните министерства) процесот на КБО. Децентрализираниот пристап ќе бара значителен развој на капацитетите за ресорните министерства, може да помогне да се подигне нивната свест за акцијата за климатски промени како врвен приоритет на владата. Алтернативен пристап е да се имплементира КБО на фазен начин, започнувајќи со поцентрализиран пристап кон означување и постепено делегирање на ресорните министерства, и на крајот проширување на означувањето и кон поголема интеграција на климатските промени во буџетскиот циклус. Важна консидација при дизајнирањето секако дека е административната структура на владата и степенот до кој буџетите и одлуките се пренесуваат на суб-национално ниво.

Чекор 7. Утврдување на целокупниот модалитет на системот за КБО

Целта од овој Чекор е да се истакнат главните карактеристики на архитектурата на системот за КБО, засновани на (а) дали означувањето треба да биде централизирано (т.е. направено од МФ или телото за политика за климатски промени) или децентрализирано (т.е. направено од ресорни министерства); (б) колку треба да биде автоматизирано и интегрирано означувањето во информацискиот систем за финансиски менаџмент (ИСФМ).

Предложена агенција за техничко спроведување: Министертство за финансии во консултација со Тело за политика за климатски промени, и секторските министерства.

Чекор 8. Дизајнирање на процедурата за означување

Целта од овој чекор е да се дефинира постапката за доделување на климатски ознаки што е во согласност со постојниот буџетски процес и институционалните мандати.

Предложена агенција за техничко спроведување: Министерството за финансии во консултација со Телото за политика за климатски промени.

Чекор 9. Утврдување на форматот за известување за КБО

Целта на овој чекор е да се идентификува форматот за известување за расходите за климатски промени што ги рефлектира целите од воведување на КБО.

Предложена агенција за техничко спроведување: Министерството за финансии во консултација со Тело за политика за климатски промени.

Чекор 10. Доделување на улоги и одговорности за развој и спроведувањето на КБО

Целта од овој чекор е, да врз база на задачите наведени во претходните чекори - да се доделат јасни улоги и одговорности помеѓу клучните засегнати страни, истовремено обезбедувајќи нивна активна соработка.

Предложена агенција за техничко спроведување: Заедничка одлука помеѓу Министерството за финансии и Тело за политика за климатски промени.

7. Препораки за понатамошни активности

Создавање систем на редовно собирање на податоци за национални / локални ресурси наменети за климатски промени подразбира спроведување на автоматско следење и мониторинг на климатските активности засновани врз реформирана структура на националниот буџет. Тоа вклучува преземање на големи чекори за воведување на процес за климатско буџетирање во рамките на кој треба да се воспостави Климатско Буџетско Означување (КБО).

Поради ограничување на времето и буџетот, како и заради примарната цел на развивање на постапката за следење, мониторинг и насочување на јавните климатски финансии, постапката како што е опишано во овој документ се однесува на долгорочно препорачаниот пристап и целта за следење, мониторинг и насочување на јавните климатски финансии треба да се преземат, како последователни грантови за подготвеност или друга поддршка.

Долгорочно, процесот на следење на јавните климатски финансии може да стане целосно автоматизиран и сигурен.

За да се случи ова, националниот буџет треба да спроведе:

- **кодирање на ниво на активност, како и климатски ознаки на ниво на активност.**

Долгорочната цел би била: национален буџет за климатски промени.

Ова ќе резултира во алатка за автоматско следење и мониторинг на климатските финансии што ќе им понуди на корисниците (НОТ и други релевантни корисници од доменот на јавниот сектор) можност да ги следат финансиите за активности поврзани со климатските промени во реално време, директно на нивните електронски уреди.

Оваа долгорочна цел бара реформи во целосниот систем на јавен буџет. Тоа е следната фаза во процесот на мониторинг на климатските јавни финансии. Од оваа перспектива и со оглед на временската рамка, со оглед на тоа што реформата во националниот буџет е долгорочен проект, дизајнирањето и имплементацијата на автоматизираното следење и мониторинг на јавните климатски финансии, потребни се многу последователни активности. Покрај тоа, спроведувањето на национален климатскиот буџет зависи од националната регулатива и политиките за климатски промени, така што времето на дизајнирање и имплементација на алатките за следење на климатските финансиите треба да биде усогласени со **Националната стратегија за климатски промени и Законот за климатска акција** што е во завршна фаза на подготовка. Стратешките насоки и мерки во Националната стратегија за климатски промени треба да бидат целосно имплементирани во националниот буџет и треба да бидат основа за националниот буџет за климатски промени.

Потребните активности што треба последователно да се преземат за да се воспостави процес на јавно климатско буџетирање се следниве:

П1. Подготовка на акциски план, стратегија и систем за климатско буџетирање.

Цел: Креирање на Методологија за климатско буџетирање и воспоставување на целокупен систем за климатско буџетирање. Методологијата за климатско буџетирање треба да биде официјален документ кој ќе биде усвоен од Владата на Република Северна Македонија, на предлог на Министерството за финансии. Методологијата за климатско буџетирање треба да изврши детална обработка на трите фази кои се опишани накратко во точка 6 погоре. Таа треба да содржи одделни обработки на десетте чекори кои се опишани низ трите фази, опишани погоре во точката 6. За секој од наведените десет чекори треба да се изработи посебна детална анализа и да се процени методологија која е најсоодветна за случајот на Република Северна Македонија.

Формалната апликација на климатското буџетирање бара крупни чекори во поглед на промена на законската регулатива (Законот за буџетите, Законот за финансирање на единиците на локалната самоуправа, Упатството за начинот на трезорско работење, Правилникот за сметковниот план за буџетите и буџетските корисници, Правилникот за класификација на расходите итн.) и имплементација на концептот на климатско буџетирање во буџетските циркулари на национални и локално ниво. Наведените активности покрај другото бараат воспоставување на промени во државното сметководство / евидентирањето и водењето на деловните книги кај буџетите и буџетските корисници и презентирање на податоците / расходите за климатските промени во нивните годишни / финансиски извештаи.

Предложена агенција за техничко спроведување: Национален консултант за климатско буџетирање, Меѓународен консултант за климатско буџетирање, Министерство за финансии и Министерство за животна средина и просторно планирање

Аутпут: 1) Методологија за климатско буџетирање.

2) Процедура за климатско буџетирање

3) Систем за национално Климатско Буџетско Означување

П2. Дизајнирање на Рамка за Финансирање на Климатските Промени

Цел: Рамка за Финансирање на Климатските Промени

Предложена агенција за техничко спроведување: Национален / меѓународен консултант за климатско буџетирање, Тело за политика за климатски промени, Министерство за финансии, Секторски министерства, други тела од ЈФМ

Аутпут: Дизајнирана Рамка за Финансирање на Климатските Промени

П3. Изработка на упатство за климатско буџетирање

Цел: Со цел да може да се имплементира процесот на климатско буџетирање т.е. КБО, потребно е да се подготви рамка со упатства за КБО каде ќе бидат опфатени до детал сите аспекти поврзани со климатското буџетирање. Како такво, тоа е последователен чекор после воспоставувањето на системот за КБО. Тоа секогаш ќе им стои на

располагање и ќе им биде од помош на сите засегнати страни, пред сè на вработените од секторот за финансии и буџет во секторските министерства и општините. Упатството за климатското буџетирање потребно е да биде во непосредна спрега со Упатството за трезорско работење каде меѓу другото е опишан и начинот на комуникација на сметките во рамките на трезорот и надвор од него но во исто време дефинирани се и обрасците / барањата со кои се врши платниот промет. Само со модифицирање на обрасците за вршење на платниот промет, нивно соодветно кодирање (во зависност од барањата на меѓународните организации и домашни потреби од надлежните министерства) и обезбедување на соодветна софтверска апликација за автоматска обработка и селекција на наведените податоци и генењирање на потребните информации, ќе обезбедиме:

- систем кој е едноставен и функционален;
- систем кој дава точни и навремени информации;
- систем кој е економичен, ефикасен и ефективен;
- ситем кој обезбедува сеопфатни и квалитетни информации.

Предложена агенција за техничко спроведување: Национален / меѓународен консултант за климатско буџетирање и Министерство за финансии,

Аутпут: Упатство за климатско буџетирање / Упатство за трезорско работење

П4. Обуки за климатски финансии и климатско буџетирање

Цел: Доброто разбирање и препознавање на климатските активности е клучно за да може да се врши климатско буџетирање. Во таа насока потребно е да се дијагностира и спроведе тренинг програма за климатски финансии чија крајна цел е **градење на капацитети за идентификување, класифицирање, пондерирање и означување на климатско значајни расходи во буџетскиот систем на владата и Единиците на локалната самоуправа, овозможувајќи проценка, мониторинг и следење на климатските расходи.** За таа цел, потребно е да се споведат обуки за климатски финансии. Во првиот круг, како учесници на овие обуки би биле по двајца вработени од секторот за финансии и буџет на сите секторски министерства, општините, државни агенции, јавни претпријатија и сите кои буџетираат и користат јавни средства. Крајната цел од обуките би била да се изградат силни капацитети на државната / општинската администрација во поглед на:

- Добро разбирање на климатските промени;
- Препознавање на климатски активности, програми и проекти;
- Разликување на активности, програми и проекти за ублажување и за адаптација на климатски промени;
- Класификација на климатски активности според степен на влијание;
- Пондерирање на климатската значајност;
- Ефикасна и прецизна процена на климатските финансии.

Предложена агенција за техничко спроведување: Експерт за обука на климатски промени, експерт за обука за климатски финансии, Министерство за финансии

Аутпут: Изградени капацитети за идентификување, класифицирање, пондерирање и означување на климатските релевантни расходи во буџетскиот систем на владата, со што се овозможува проценка, мониторинг и насочување на климатските јавни расходи

П5. Анализа на климатската политика во Република Северна Македонија

Цел: Преглед на рамката на политиките за климатски промени и рамката за мониторинг, како и за тоа како целите на овие политики се преточуваат во програми / подпрограми и инструменти. Анализата на политиката започнува со преглед на проценките на климатската ранливост на земјата, како и на постојните анализи за влијанието врз полот (родово-сензитивност) и сиромаштијата. Исто така, ќе се разгледаат националните политики за климатски промени во контекст на националните планови за развој и другите секторски политики. Прегледот ги олеснува анализите на целокупното опкружување на политиката за ефективно трошење за целите на климатските промени, како што се кохерентноста на политиката, ефективноста на рамката за мониторинг и можност за мерење на промените во политиките и влијанијата.

Предложена агенција за техничко спроведување: Национален консултант за климатски промени, Министерство за животна средина и просторно планирање

Аутпут: Извештај за климатска политика

П6. Анализа на капацитетите на институциите за преземање и спроведување на одговори на климатски промени во Република Северна Македонија

Цел: Анализа на улогите и одговорностите на институциите и нивните капацитети при формулирање, спроведување и координација на климатските одговори. Овој столб исто така вклучува преглед на буџетскиот и процесот на планирање и неговите врски со финансирањето на политиките и програмите / подпрограмите за климатски промени (прилагодување и ублажување), вклучително средства од државниот буџет и партнери за развој. Институциите можат да вклучуваат министерства, оддели, државни / јавни претпријатија (ЈП) и јавно приватно партнерство (ЈПП). Координацијата се однесува на другите засегнати страни, вклучително и граѓанското општество и парламентите.

Предложена агенција за техничко спроведување: Национален консултант за климатски промени, Национален консултант за климатски финансии, Министерство за животна средина и просторно планирање

Аутпут: Институционален извештај за климатски промени

ANNEX I. Индекс на климатска значајност на КЈРИП

Висока значајност	Образложение	Јасна примарна цел за испорака на специфични исходи кои ја подобруваат отпорноста на, или придонесуваат за ублажување на, климатските промени
<p>Пондер поголем од 75%</p>	<p>Примери</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ублажување на енергијата (на пр. обновливи извори на енергија, енергетска ефикасност) • Намалување на ризикот од катастрофи и капацитет за управување со катастрофи • Дополнителни трошоци за промена на дизајнот на програма за подобрување на отпорноста на климатските промени (на пр. дополнителни трошоци за климатско зајакнување на инфраструктурата, надвор од рутинското одржување или рехабилитација) • Сè што претставува одговор на неодамнешната суша, циклон или поплавување, затоа што тоа ќе додаде придобивки за идните екстремни настани • Преместување на селата за да се заштити од циклоните / морското ниво • Здравствена заштита за климатско - чувствителни на заболувања • Градење институционален капацитет за планирање и управување со климатските промени, вклучително и системи за рано предупредување и следење • Подигање на свеста за климатските промени • Сè што ги исполнува критериумите на фондовите за климатски промени (на пр. GEF, PPCR)
<p>Средна значајност</p>	<p>Образложение</p>	<p>Било (i) секундарни цели поврзани со градење на отпорност или ублажување на климатски промени, или (ii) мешани програми со низа активности што не се одвоени лесно, но вклучуваат барем некои што промовираат отпорност или ублажување на климатски промени</p>
<p>Пондер помеѓу 50% - 74%</p>	<p>Примери</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Шумарство и агро-шумарство кои се мотивираат првенствено од економски или конзерваторски цели, бидејќи тоа ќе има некаков ефект на ублажување • Складирање на вода, ефикасност на вода и наводнување што е мотивирано пред сè од подобриот животен век затоа што тоа исто така ќе обезбеди заштита од суша • Био-разновидност и конзервација, освен ако не се експлицитно насочени кон зголемена отпорност на екосистемите на климатските промени (или ублажување) • Еко-туризам, затоа што ги охрабрува заедниците да создаваат вредност на екосистемите и ја подига свеста за влијанието на климатските промени • Програми за егзистенција и социјална заштита, мотивирани од намалување на сиромаштијата, но градење на резерви и средства за домаќинства и намалување на ранливоста. Ова ќе вклучува програми за унапредување на економскиот раст, вклучувајќи стручна обука, финансиски услуги и одржување и подобрување на економската инфраструктура, како што се патиштата и железниците.

Ниска значајност	Образложение	Активности што прикажуваат атрибути каде може да се појават индиректни придобивки од адаптација и ублажување
<p>Пондер помеѓу 25% - 49%</p>	<p>Примери</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Квалитет на вода, освен ако подобрувањата во квалитетот на водата имаат за цел да ги намалат проблемите од екстремни настани од врнежи од дожд, во тој случај важноста би била голема • Општи средства за живот, мотивирани од намалување на сиромаштијата, но градење на резерви и средства за домаќинства и намалување на ранливоста во области со мала ранливост на климатските промени • Капацитет за општо планирање, на национално или локално ниво, освен ако не се експлицитно поврзани со климатските промени, во тој случај тоа би било високо • Програми за егзистенција и социјална заштита, мотивирани од намалување на сиромаштијата, но градење на резерви и средства за домаќинства и намалување на ранливоста. Ова ќе вклучува програми за унапредување на економскиот раст, вклучувајќи стручна обука, финансиски услуги и одржување и подобрување на економската инфраструктура, како што се патиштата и железницата
Маргинална значајност	Образложение	Активности кои имаат само многу индиректни и теоретски врски кон отпорност на климатски промени
<p>Пондер помал од 25%</p>	<p>Примери</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Краткорочни програми (вклучително и хуманитарно олеснување) • Заменски елемент на која било инвестиција за реконструкција (разделување на дополнителниот климатски елемент како високо значаен) • Образование и здравје кои немаат експлицитен елемент за климатски промени